

FOTOSINTEZA

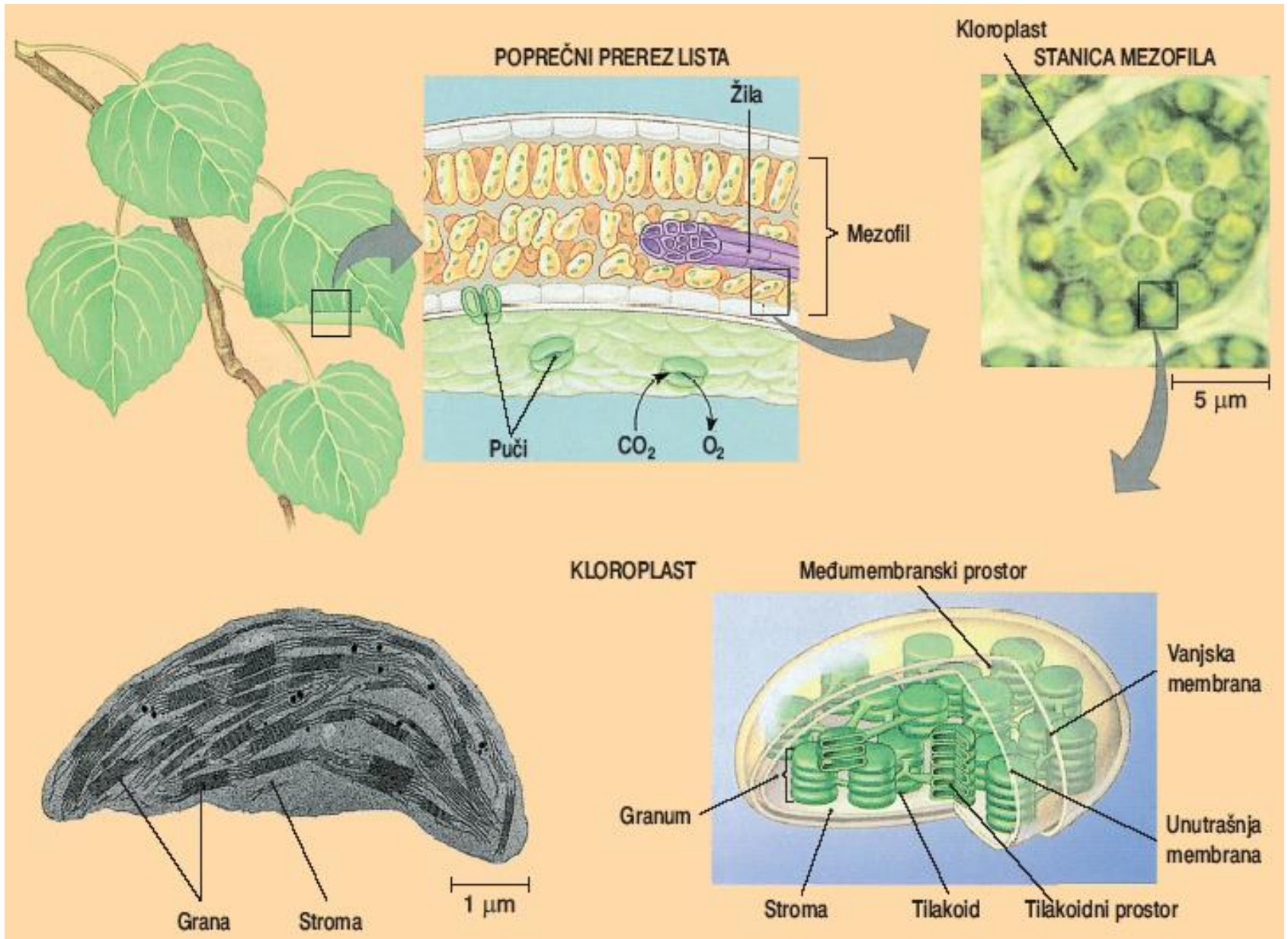

“sinteza pomoću svjetlosti”

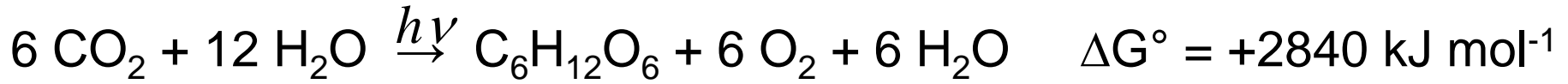
-proces u kojem biljke, alge i prokarioti koriste svjetlosnu energiju za sintezu organskih spojeva

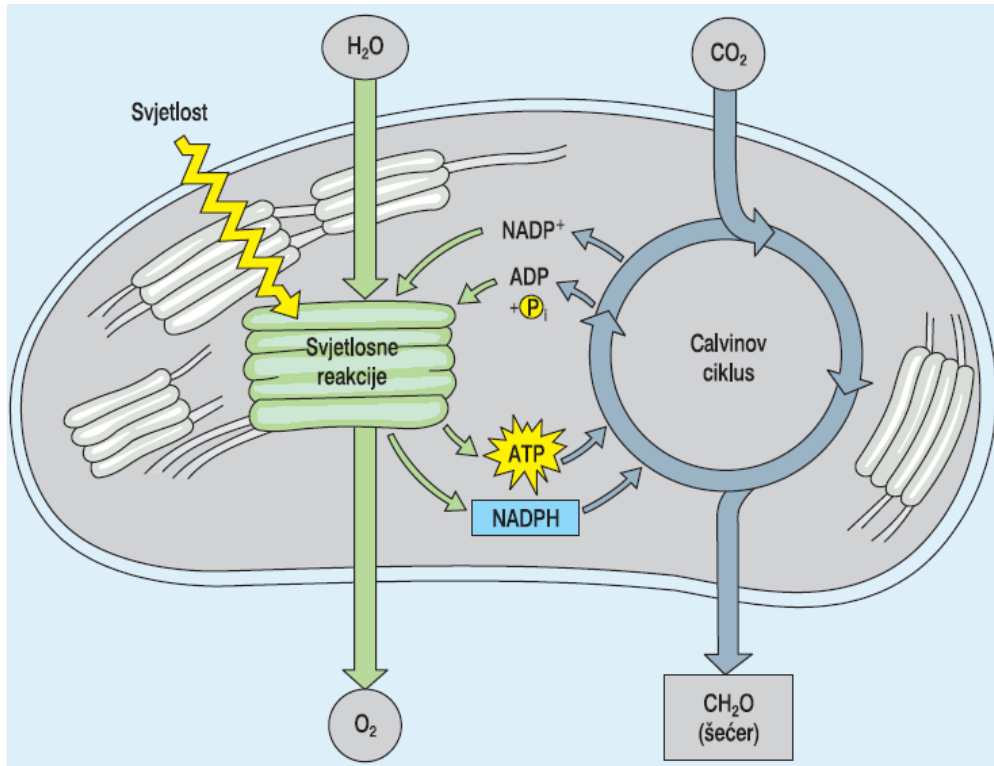
FOTOSINTEZA U BILJAKA

Sumarna reakcija fotosinteze

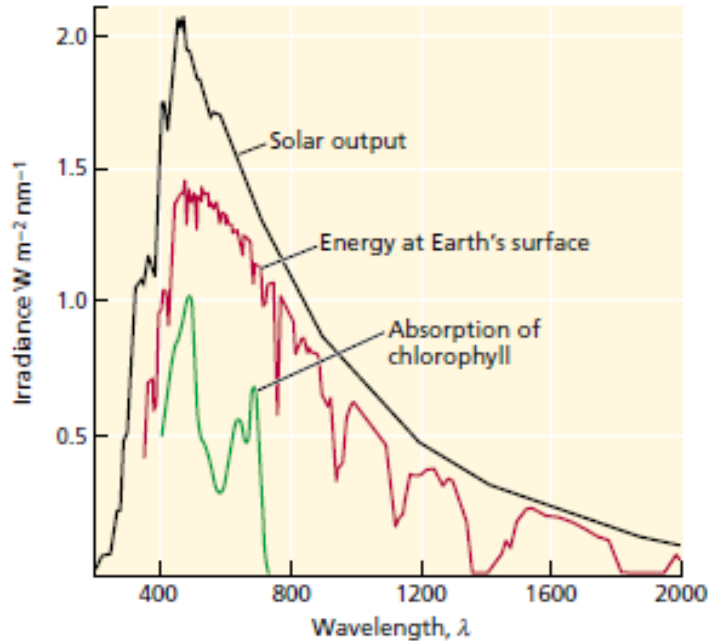

Shematski prikaz procesa fotosinteze

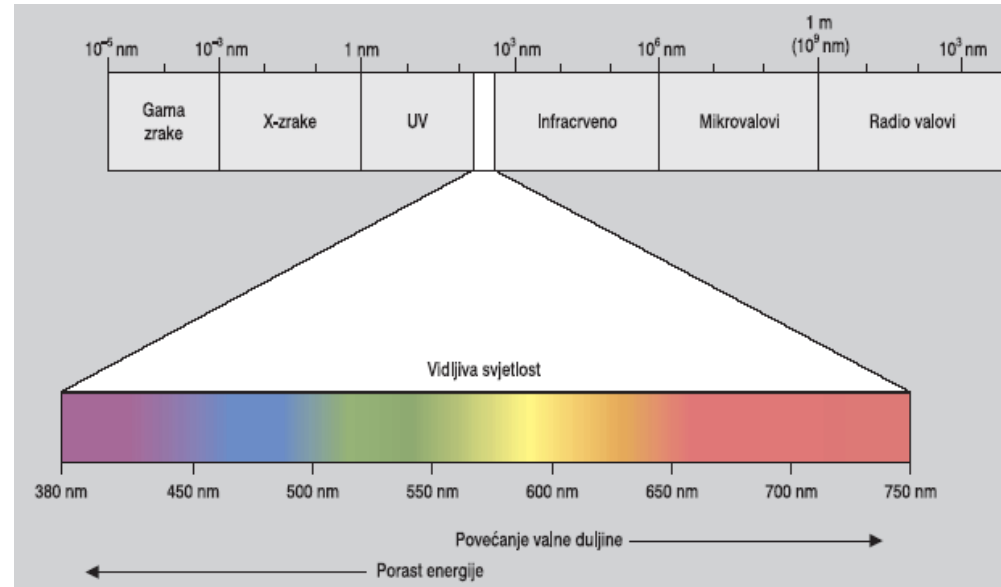

1. Svjetlosne reakcije;
Fotokemijske reakc.;
Primarne reakcije
fotosinteze;
Tilakoidne reakcije
2. Reakcije u tami;
Biokemijske reakcije
fotosinteze;
Sekundarni procesi;
Calvinov ciklus;
Reakcije fiksacije
ugljika;
Reakcije u stromi

APSORPCIJA SVJETLOSTI

Taiz, L., Zeiger, E. (2002).
Plant Physiology.

Elektromagnetski
spektar

Spektar Sunčeva zračenja
i apsorpcijski spektar klorofila

FOTOBIOLOŠKO PODRUČJE SPEKTRA

- FOTOSINTEZA
- FOTOTROPIZMI (zakrivljenja uzrokovana svjetlošću)
- FOTOTAKSIJE (slobodna lokomotorna gibanja uzrokovana svjetlošću)
- FOTOMORFOGENEZE (promjene oblika inducirane svjetlošću)

FOTOSINTETSKI PIGMENTI

pigmenti – molekule koje mogu apsorbirati svjetlost

-u tilakoidnoj membrani

-uloga: posreduju u **pretvorbi svjetlosne energije u kemijsku** (za razliku od fotoreceptora, npr. fitokroma, koji ima ulogu primanja i prijenosa signala)

-klorofili

biljke – klorofili *a* i *b*

protisti - klorofili *c* i *d*

anaerobne fotosintetske bakterije - bakterioklorofili

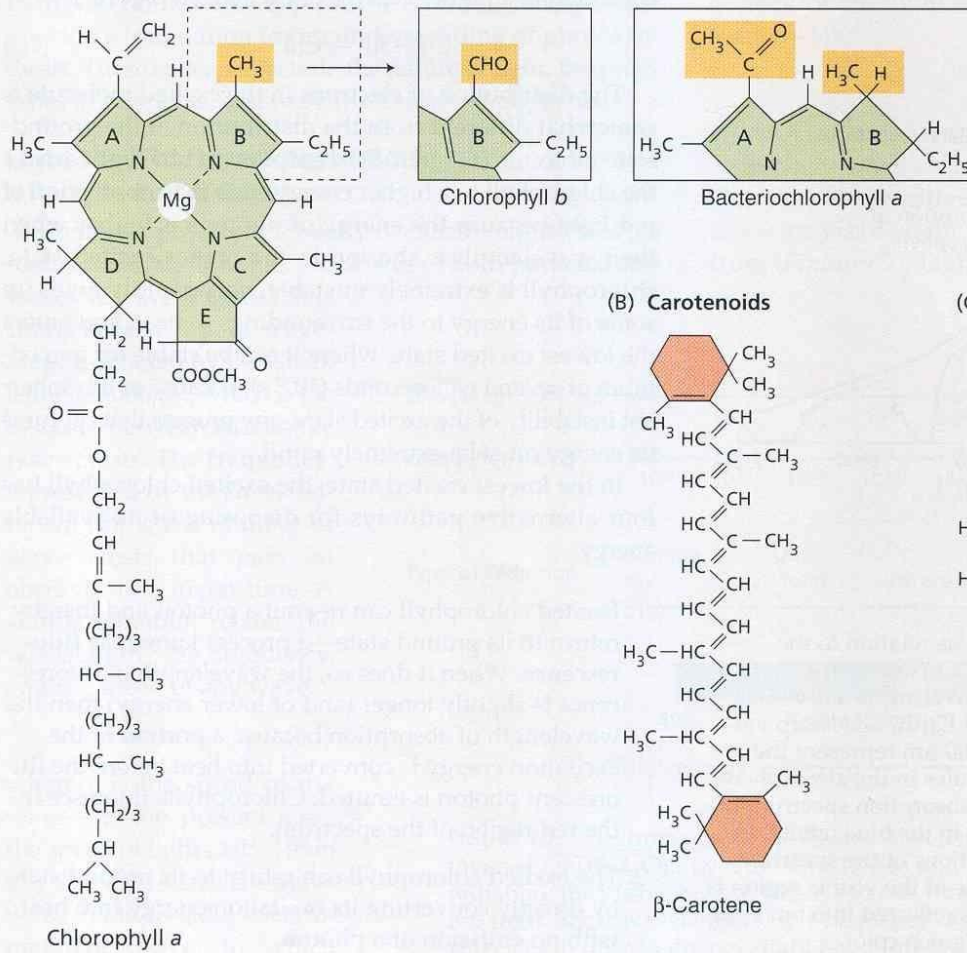
-karotenoidi

-karoteni i ksantofili

-u svim fotosintetskim organizmima

STRUKTURE FOTOSINTETSKIH PIGMENATA

(A) Chlorophylls

Klorofili - prstenasta struktura
porfirin (tetrapirolov prsten)

4 pirolova prstena

Mg

ciklopentanonski prsten na
pirolovom prstenu C
alkohol fitol (prsten D)

Prsten B

Chl *a* - metilna skupina

Chl *b* - alhidna skupina

Karotenoidi

-konjugirane dvostruke veze

-karoteni

-ksantofili - kisikov atom
u terminalnim prstenovima

ULOGE FOTOSINTETSKIH PIGMENATA

klorofili

- apsorpcija svjetlosti
- prijenos energije
- prijenos elektrona

karotenoidi

- pomoćni pigmenti (apsorpcija svjetlosti i prijenos na klorofile)
- zaštita klorofila od fotooksidacije

Biljka tretirana
herbicidom koji blokira
biosintezu karotenoida

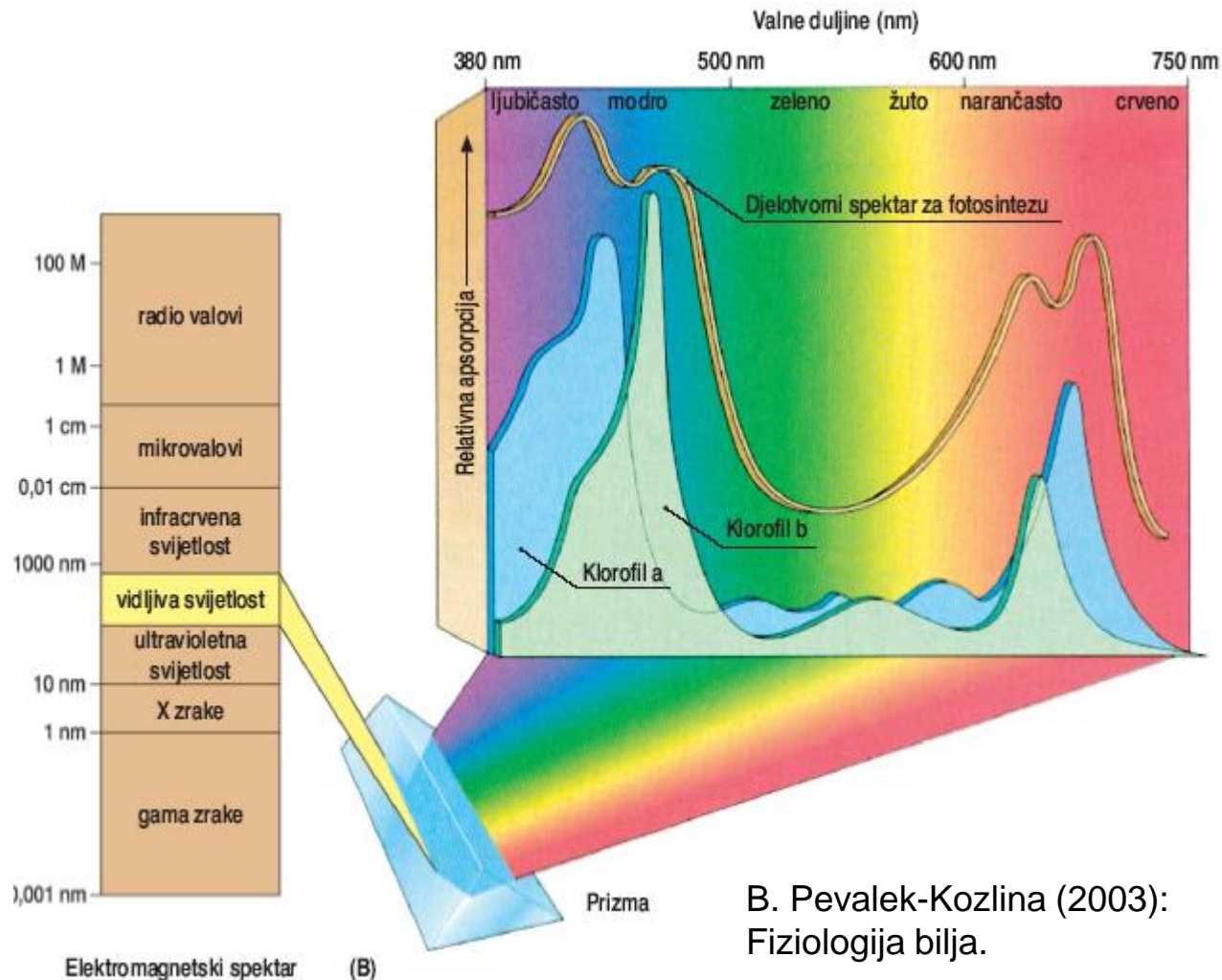

DJELOTVORNI (AKCIJSKI) SPEKTAR FOTOSINTEZE

-jačina odgovora biološkog sustava na svjetlost određenih valnih duljina

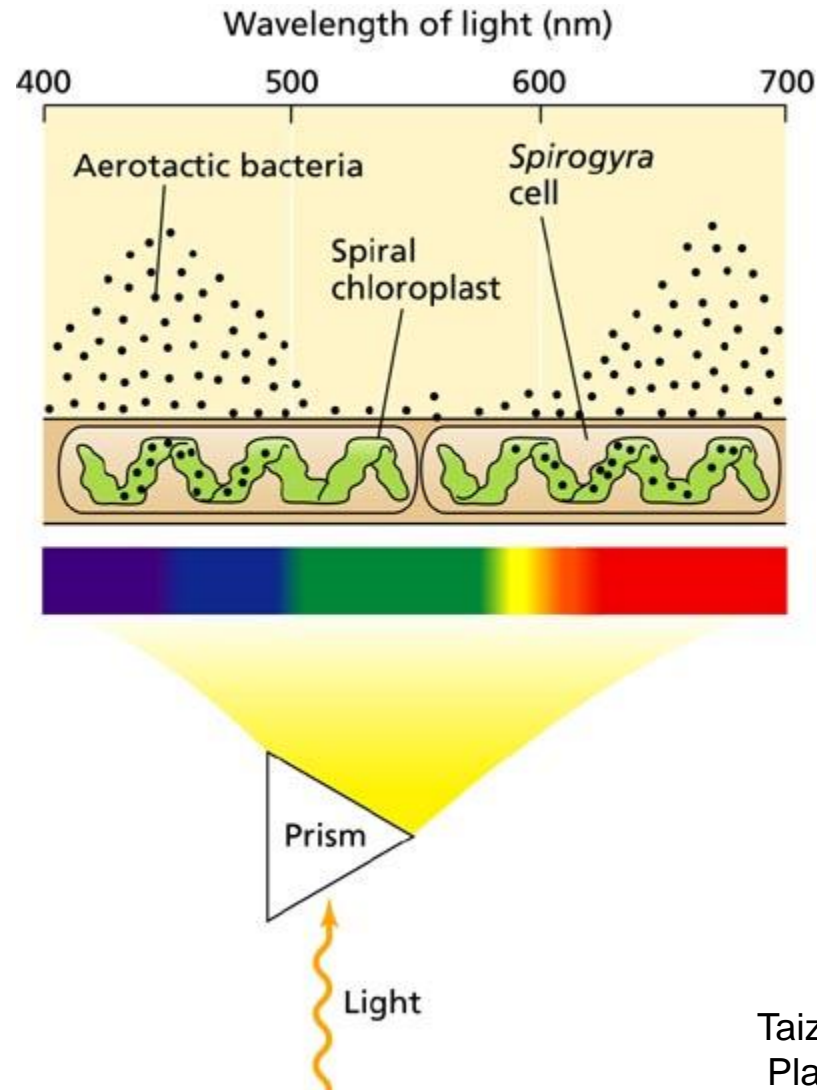
-dobiva se mjerenjem stope fotosinteze (npr. količine oslobođenog kisika) pri različitim valnim duljinama svjetlosti

-ne poklapa se u potpunosti s apsorpcijskim spektrom klorofila *a*

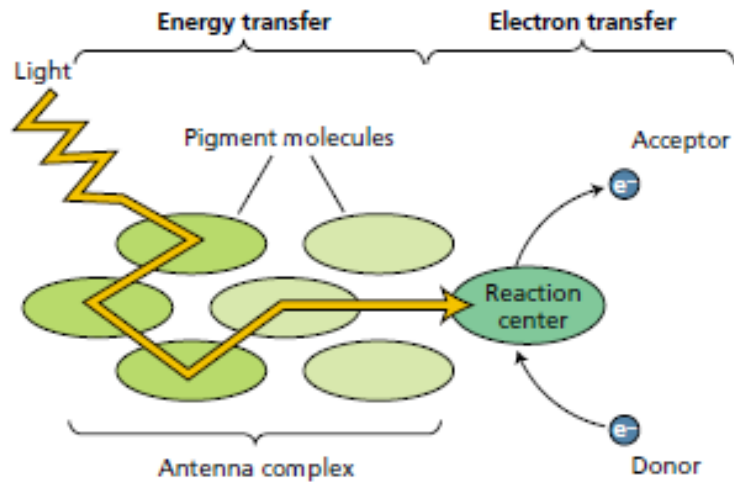

Određivanje akcijskog spektra (T. W. Engelmann, 19. st.)

Taiz, L., Zeiger, E. (2002).
Plant Physiology.

ANTENSKI KOMPLEKS I REAKCIJSKO SREDIŠTE U PSI I PSII

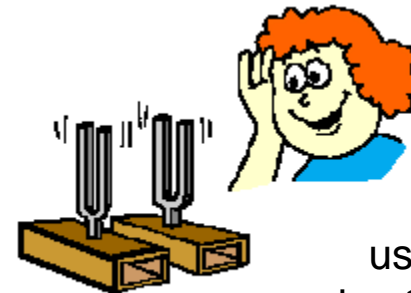

Taiz, L., Zeiger, E. (2002).
Plant Physiology.

Reakcijsko središte – skupina integralnih membranskih proteina i klorofil - primaju energiju s kompleksa antena i pretvaraju u kemijsku energiju (razdvajanje naboja, tj. fotokemijska reakcija)

-klorofil (dimer) i nekoliko akceptora elektrona

“**Antene**” - kompleksi pigmenata i proteina -apsorpcija svjetlosti i prijenos **energije** u reakcijsko središte (rezonantni prijenos)

usporedba s akustičkom vilicom

Fotokemijska reakcija u reakcijskom središtu
 $\text{Chl A} \rightarrow \text{Chl}^*\text{A} \rightarrow \text{Chl}^+\text{A}^-$

(A = akceptor)

PRIJENOS ENERGIJE NA REAKCIJSKO SREDIŠTE

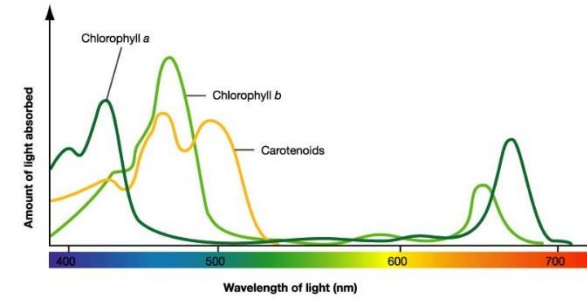
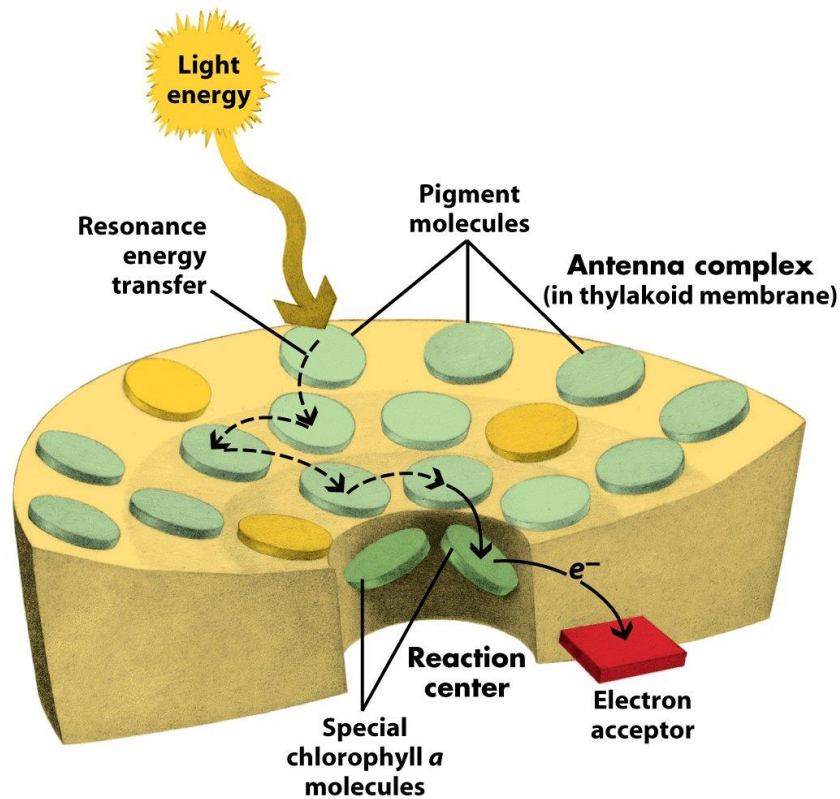
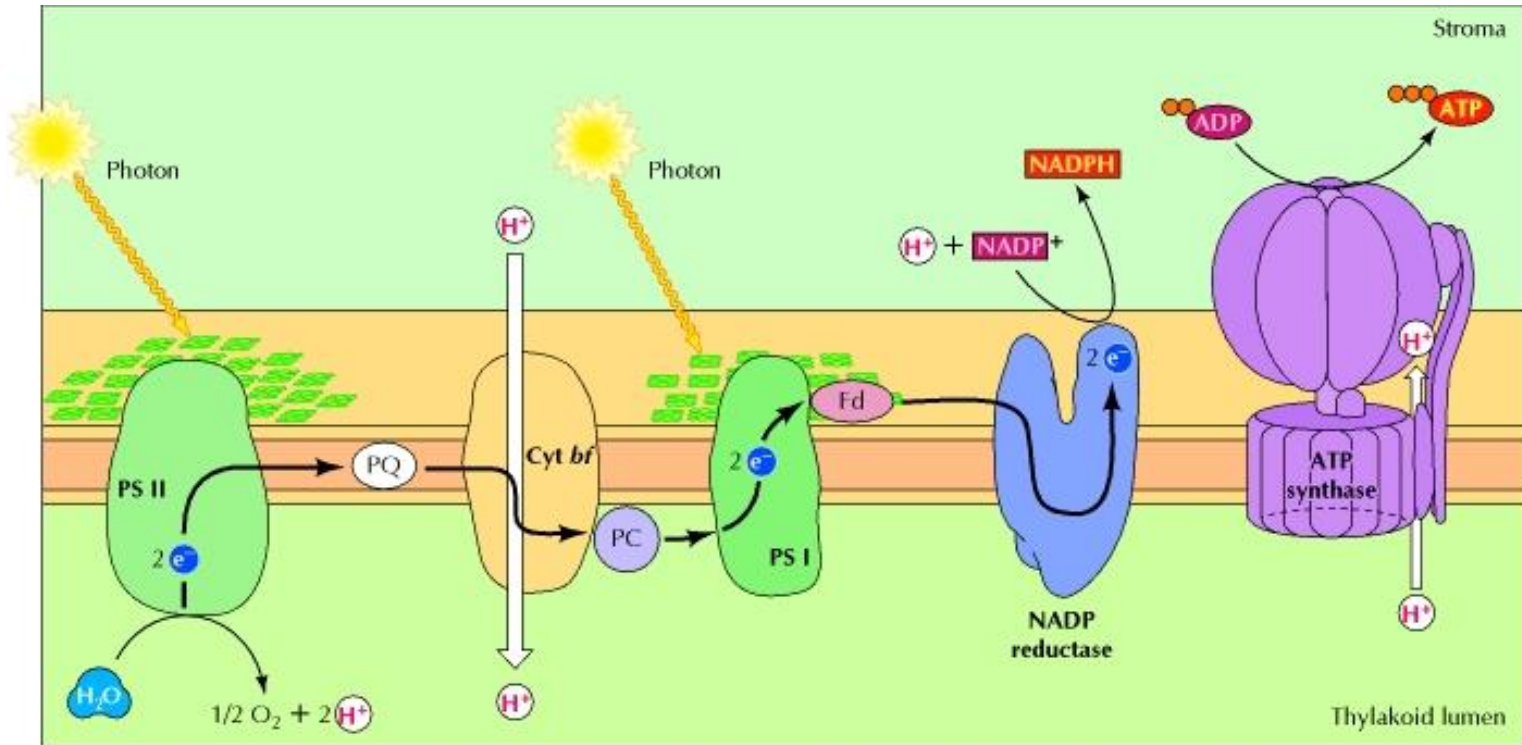

Figure 7-10
Biology of Plants, Seventh Edition
© 2005 W. H. Freeman and Company

PRIJENOS ELEKTRONA U TILAKOIDNOJ MEMBRANI

-provodi se na proteinskim kompleksima:

-fotosistem II, citokrom b_6f , fotosistem I

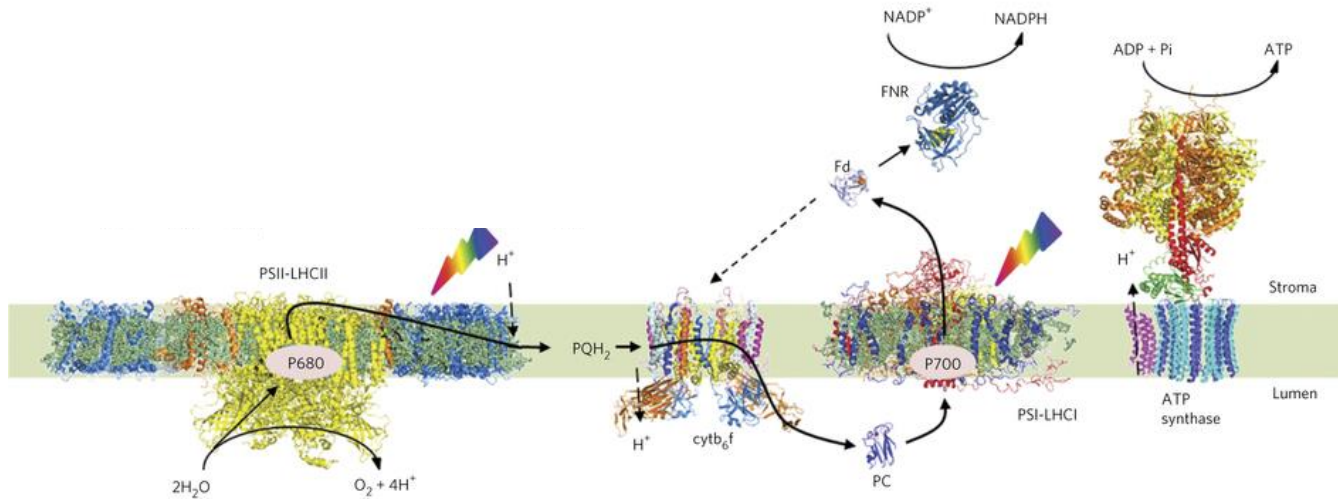

Taiz L., Zeiger E. (2010). Plant Physiology

Fd – feredoksin

-produkti puta prijenosa elektrona: ATP i NADPH, O_2

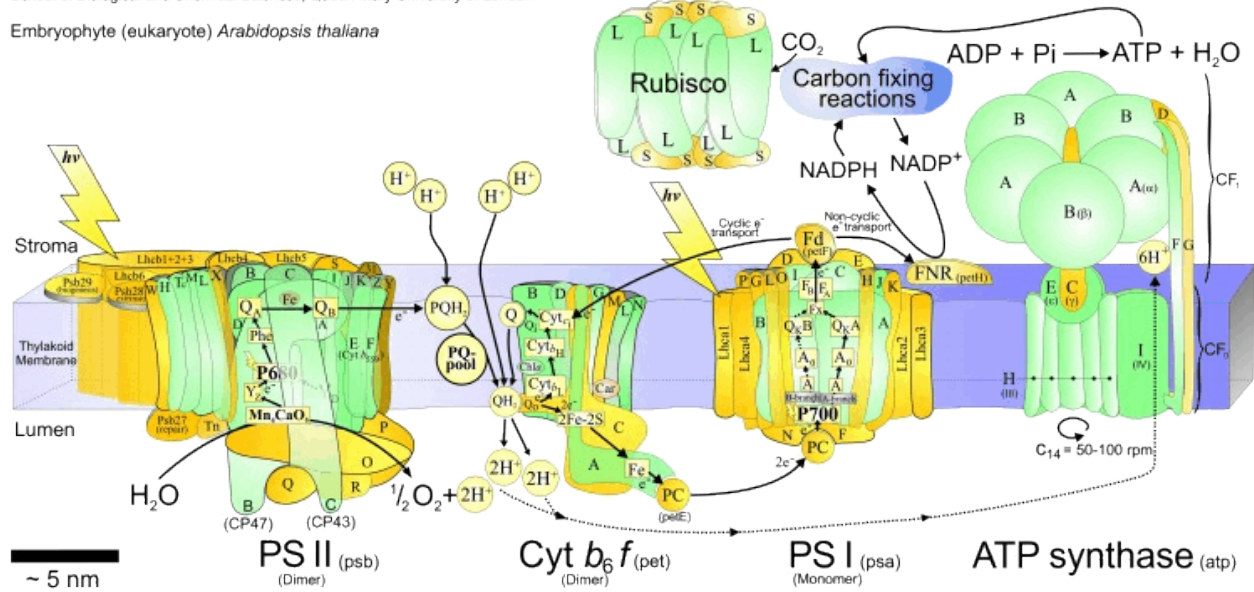

A structural phylogenetic map for chloroplast photosynthesis
 John F. Allen, Wilson B. M. de Paula, Sujith Puthiyaveetil, Jon Nield
 School of Biological and Chemical Sciences, Queen Mary University of London

TRENDS in Plant Science

Embryophyte (eukaryote) *Arabidopsis thaliana*

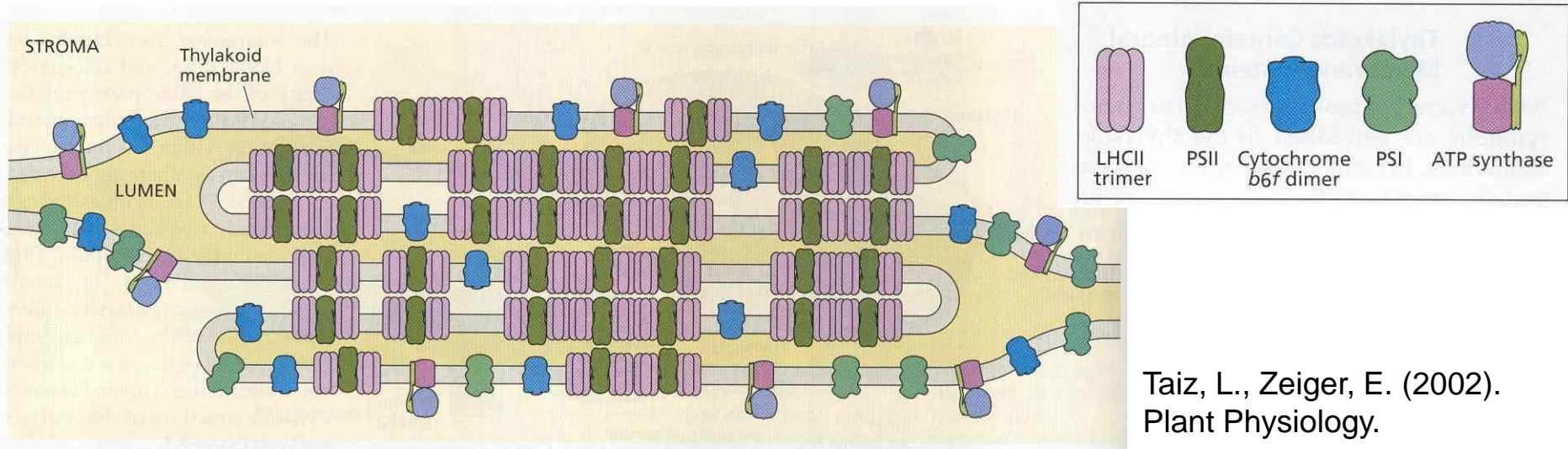

See online version for legend

Trends in Plant Science, December 2011, Vol. 16 (No. 12)

Polypeptide subunits encoded in the chloroplast are coloured green; polypeptide subunits encoded in the nucleus are coloured yellow. After Race, H.L., et al. (1999) Why have organelles retained genomes? Trends Genet. 15, 364-370

ORGANIZACIJA PROTEINSKIH KOMPLEKSA NA TILAKOIDNOJ MEMBRANI

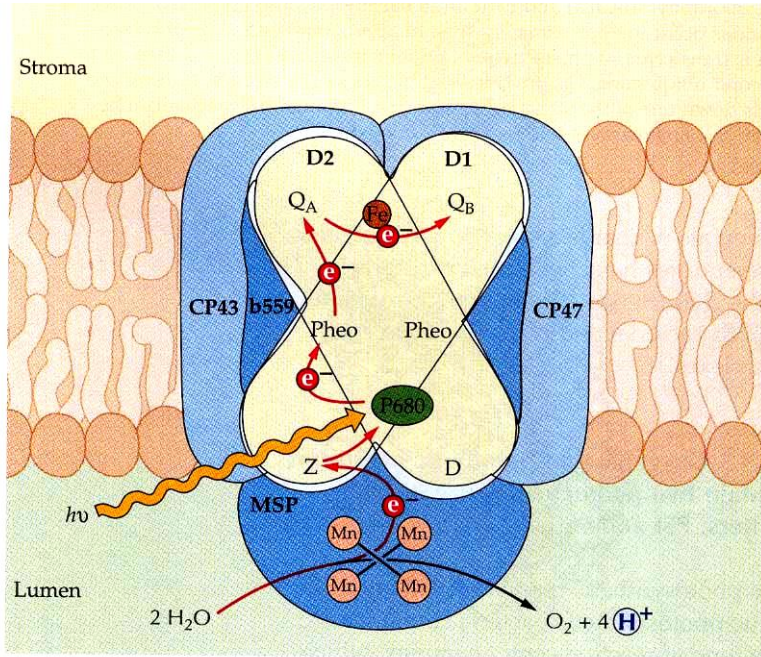
PSII – u grana tilakoidima

PSI, ATP-sintaza – na stroma-tilakoidima i krajnjim dijelovima grana-tilakoida

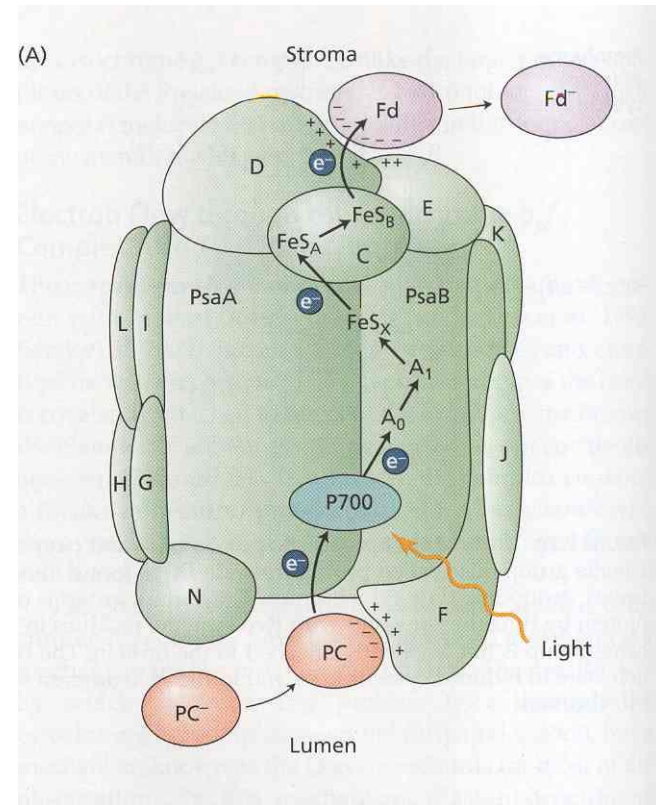
citokrom b_6f kompleks u lancu prijenosa elektrona – jednolika raspodjela između stroma i grana-tilakoida

Građa reakcijskih središta fotosistema I i fotosistema II

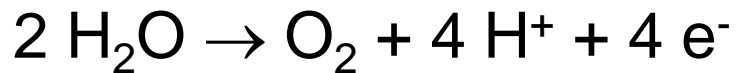
PSII

PSI

Oksidacija vode:

Buchanan, B., Gruissem, W.,
Jones, R. L. (2002). Biochemistry
and Molecular Biology of Plants.

Taiz, L., Zeiger, E. (2002). Plant Physiology.

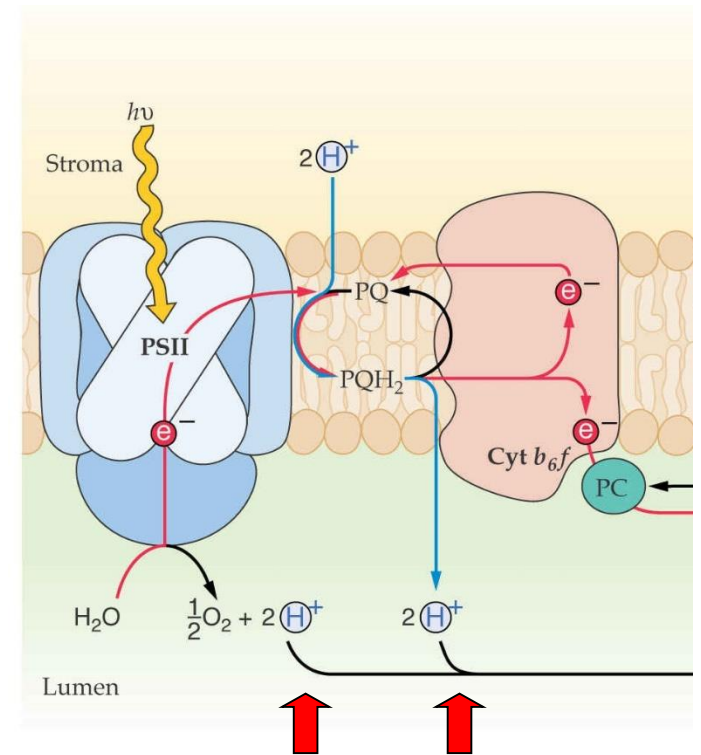

NASTAJANJE ELEKTRO- KEMIJSKOG GRADIJENTA H⁺ IONA NA TILAKOIDNOJ MEMBRANI

Mjesta akumulacije protona
u lumenu tilakoida

1. Sustav za oksidaciju vode

2. Protoni oslobođeni pri oksidaciji plastokinola na kompleksu *cyt b₆f*

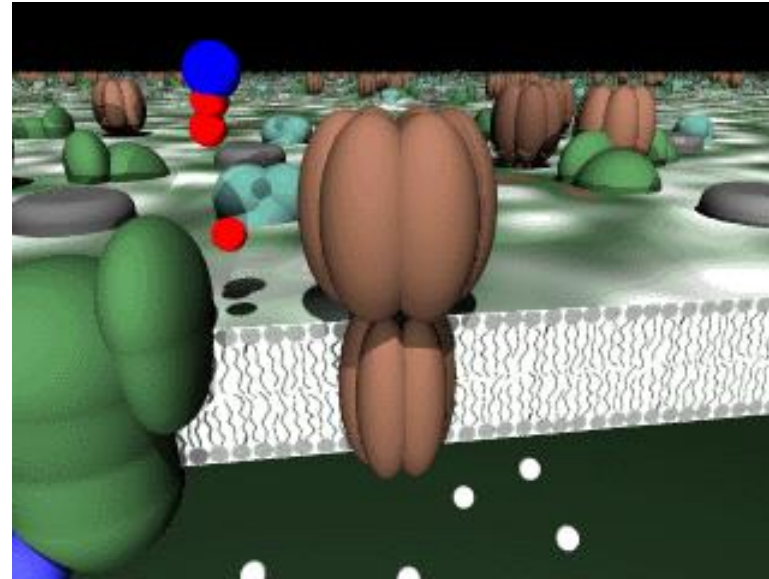
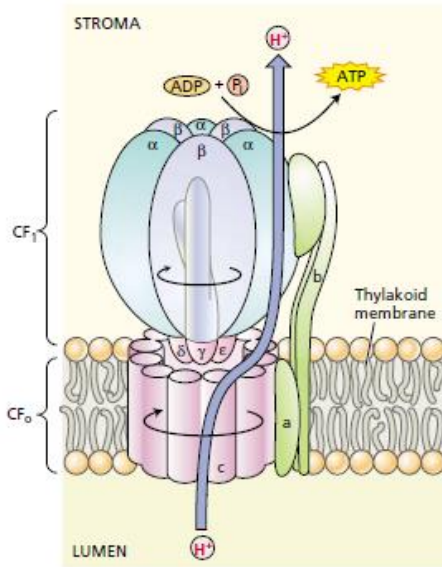
KEMIOSMOTSKI MEHANIZAM (Mitchell, 1960.)

-razlika koncentracije iona na suprotnim stranama membrane (elektrokemijski gradijent) služi kao izvor slobodne energije koju stanica može koristiti za sintezu ATP-a

-isti mehanizam prisutan je u mitohondriju, u procesu aerobnog disanja

ATP-sintaza

Nije u lancu prijenosa elektrona!

-enzimski kompleks, 400 kDa

-CF₀ – hidrofobni, membranski dio, formira kanal za prolaz H⁺-iona

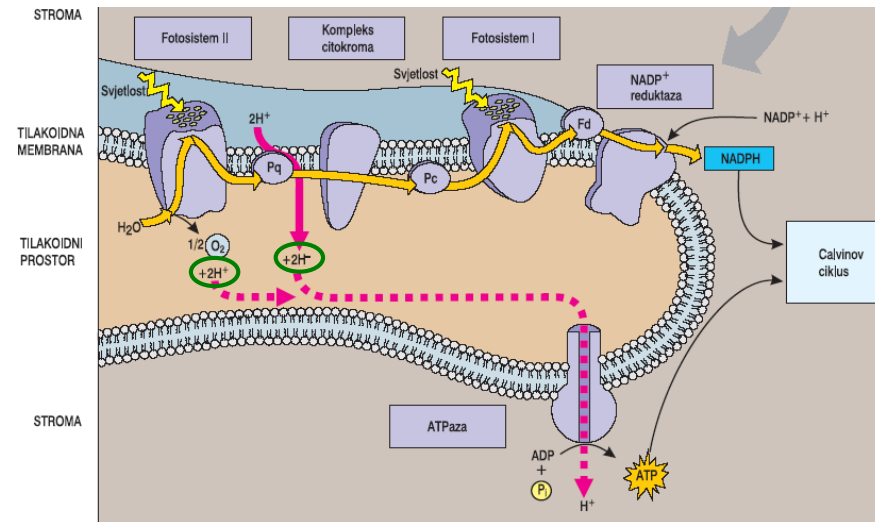
-CF₁ – proteže se u stromu, sastoji se od nekoliko peptida
(3 kopije α i 3 kopije β, naizmjenično poredanih)

Mehanizam sinteze ATP-a uključuje konformacijsku promjenu tijekom prolaska H⁺-iona

Povezanost lanca prijenosa elektrona i sinteze ATP-a

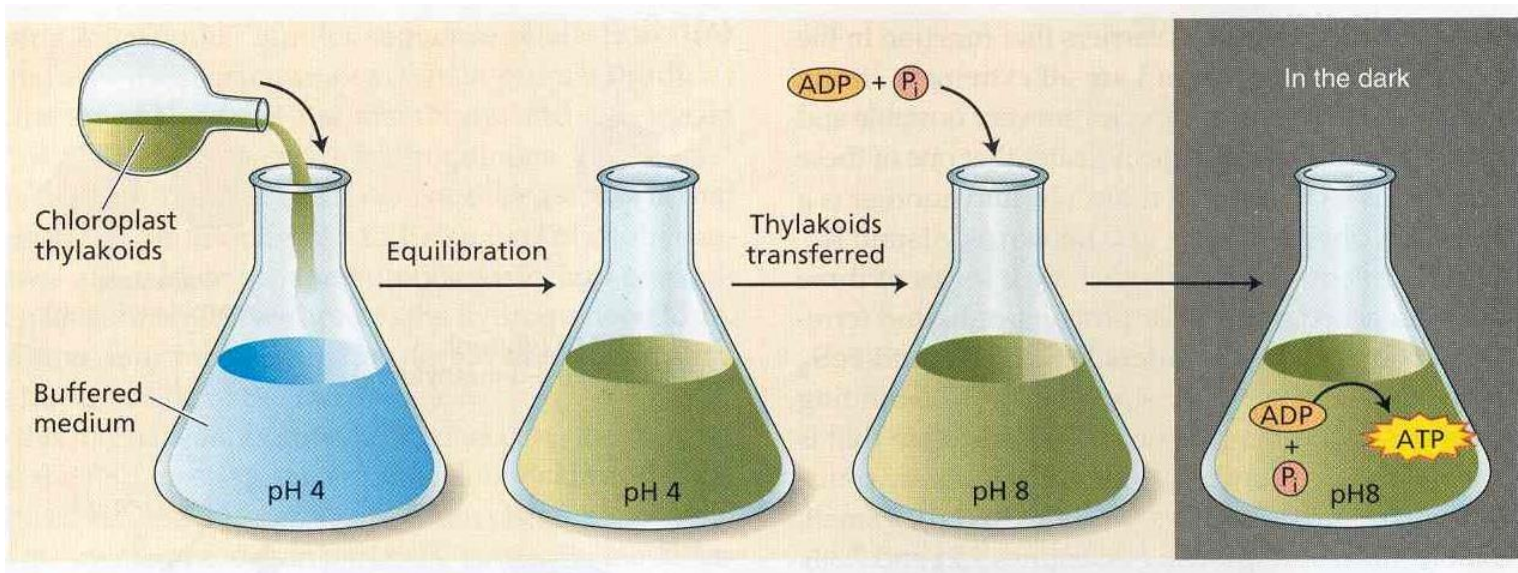
FOTOFOSFORILACIJA - sinteza ATP-a ovisna o svjetlosti

-sinteza ATP-a je energetski povezana s prijenosom elektrona
→ stvaranje protonskog gradijenta

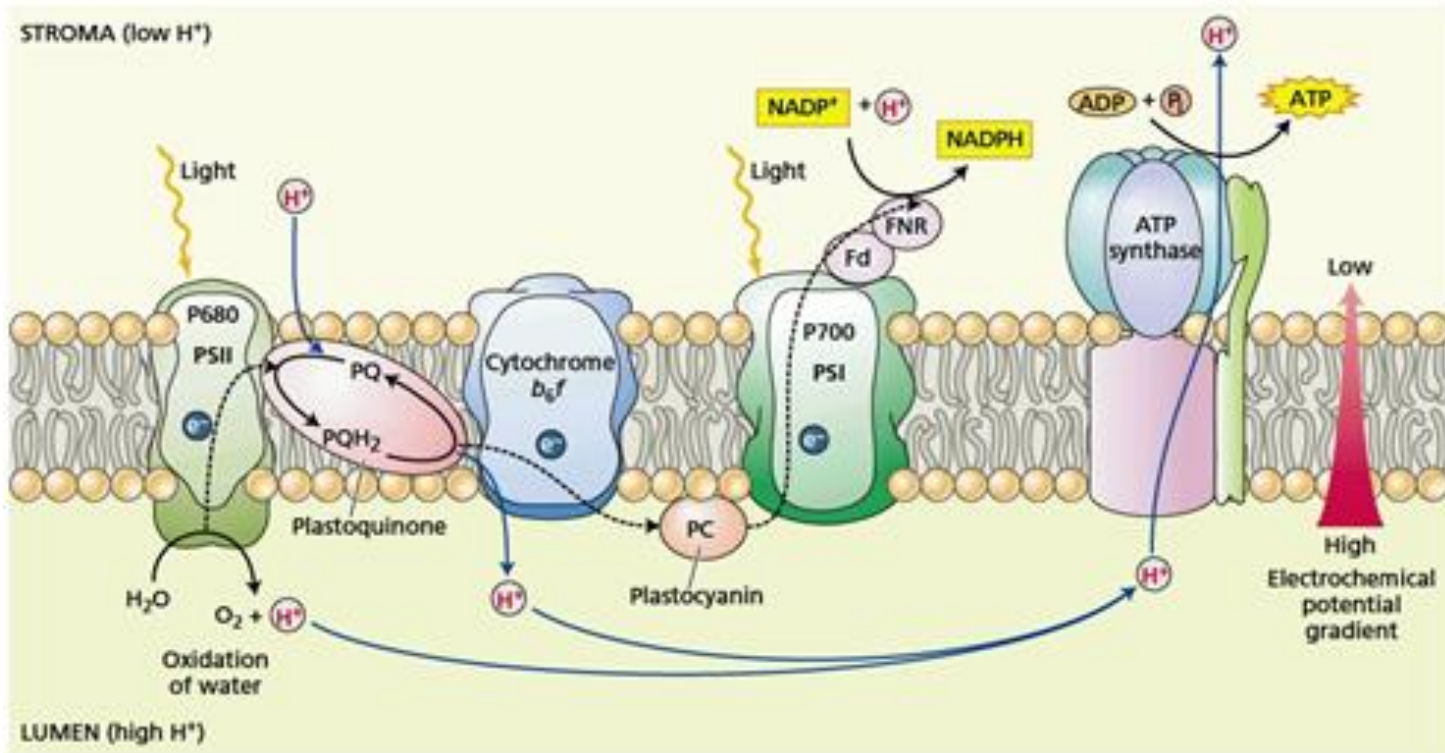
Pevalek-Kozlina, B. (2003). Fiziologija bilja.

Pokus A. Jagendorfa i sur.

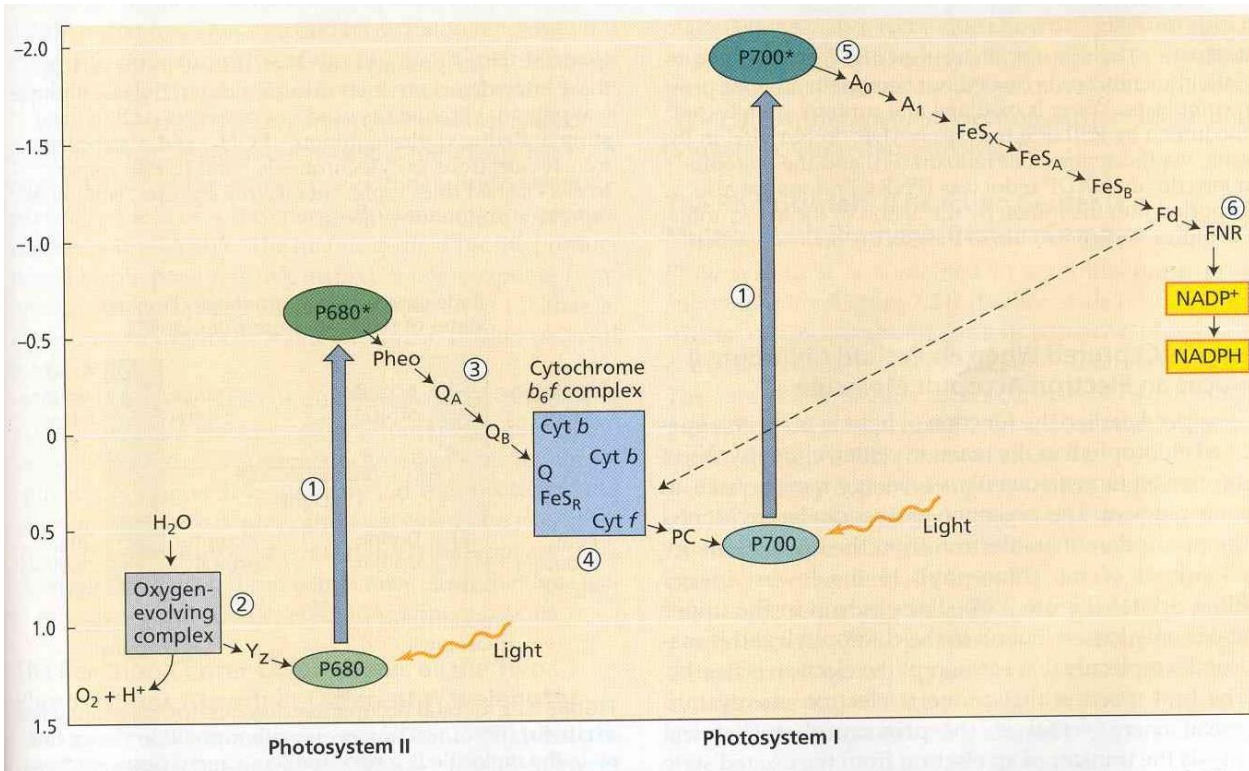
Taiz, L., Zeiger, E. (2002). Plant Physiology.

PRIJENOS ELEKTRONA U TILAKOIDNOJ MEMBRANI

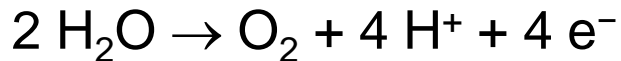
Z-SHEMA PRIJENOSA ELEKTRONA

-svi prenosioci elektrona u lancu prijenosa el. prikazani na mjestu koje odgovara njihovom redoks-potencijalu

Oksidacija vode

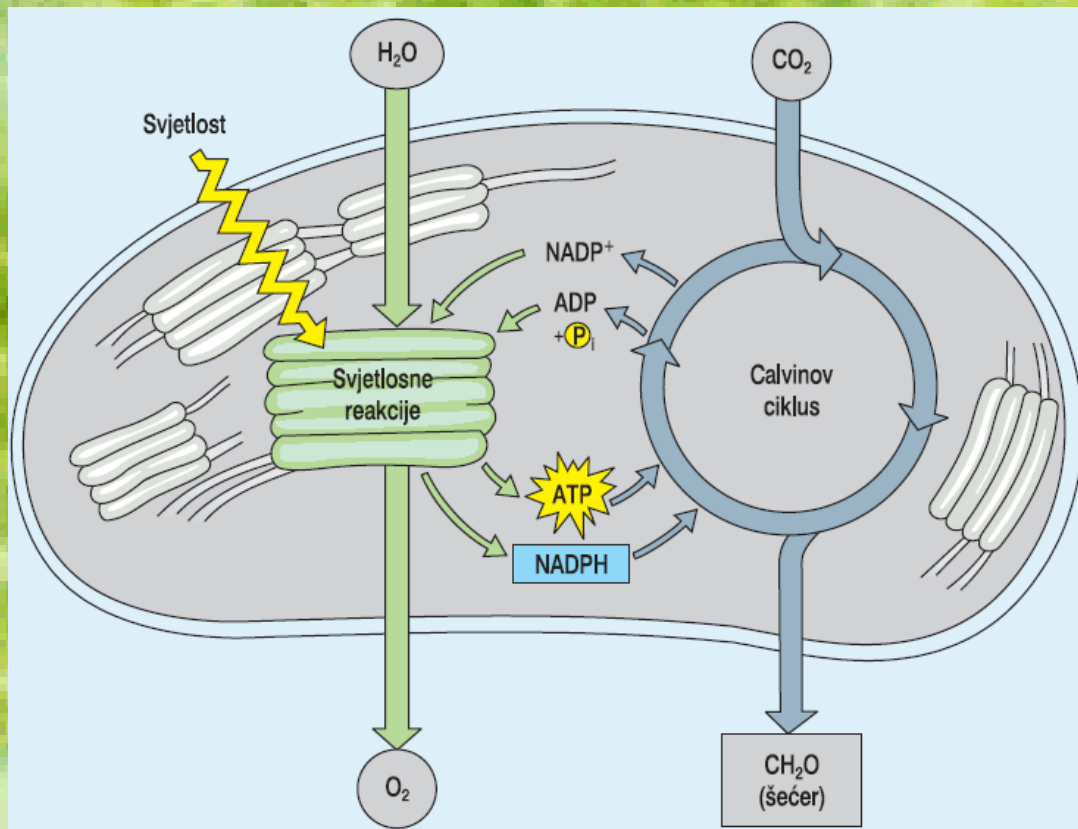
-na fotosistemu II

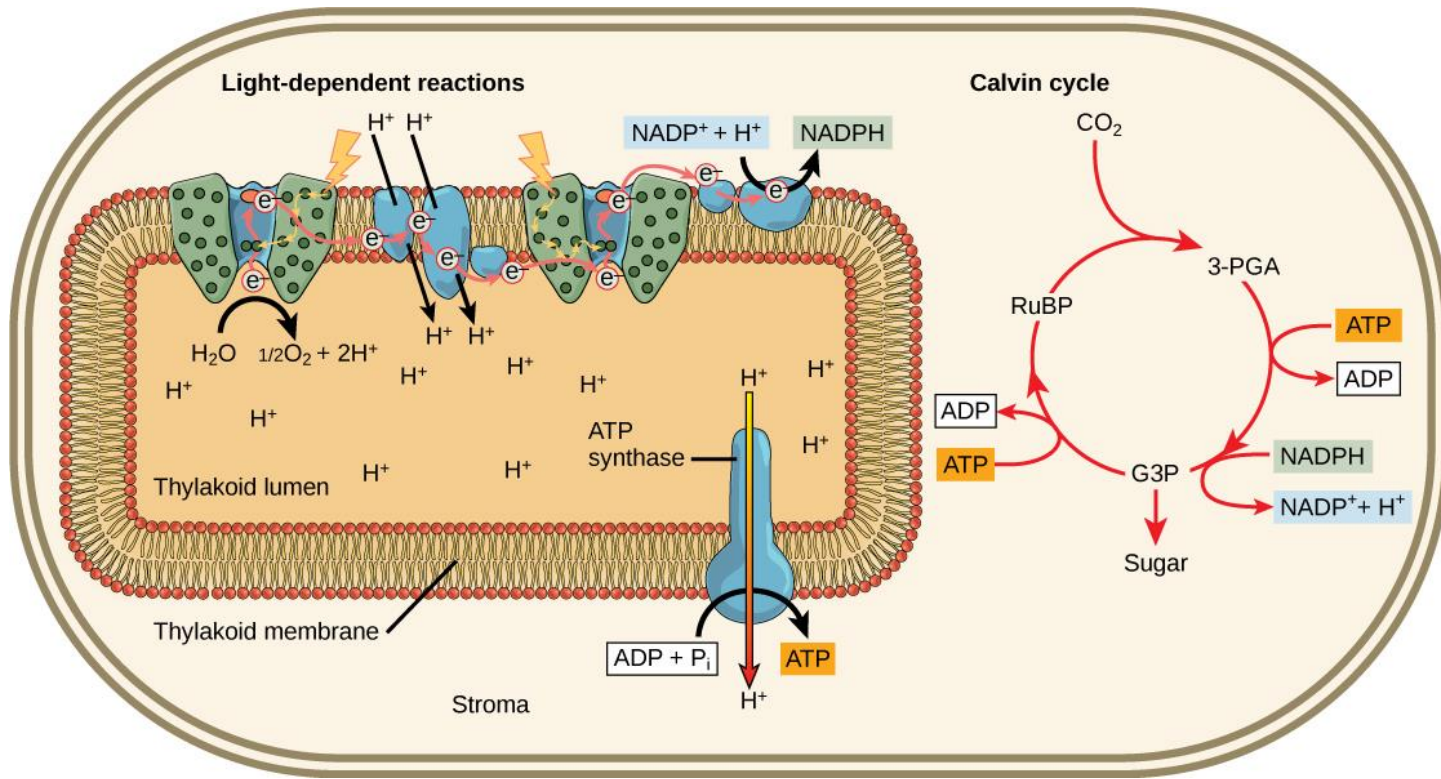
CALVINOV CIKLUS

FOTOSINTETSKI C_3 REDUKTIVNI CIKLUS
REDUKTIVNI CIKLUS PENTOZA-FOSFATA

-cikličke reakcije
fotosinteze

-u stromi kloroplasta

Tri stupnja:

1. Karboksilacija

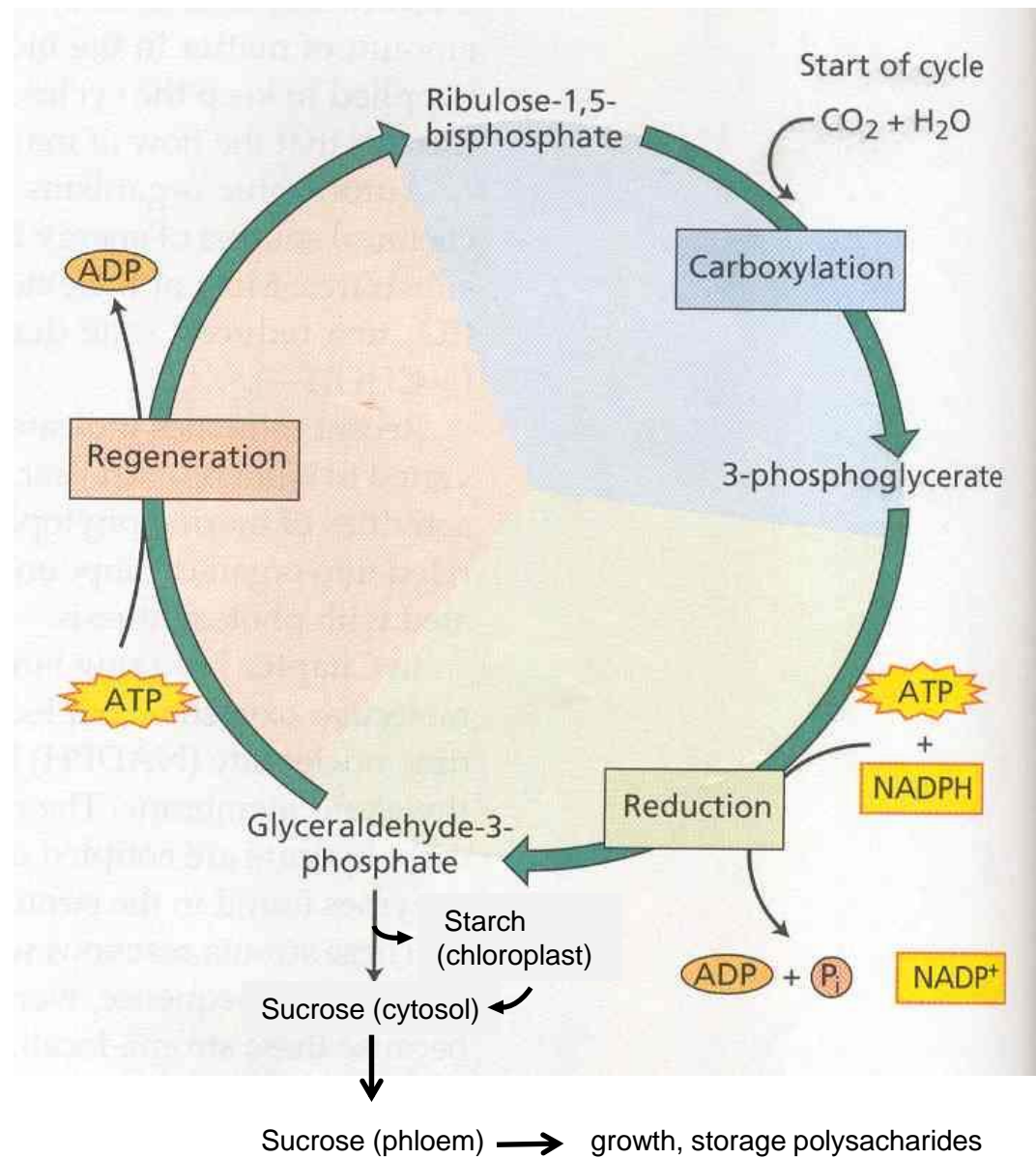
-ugradnja CO_2 u akceptorsku molekulu **ribulozu-1,5-difosfat (RuBP)**; nastaju dvije molekule **3-fosfoglicerata**

2. Redukcija

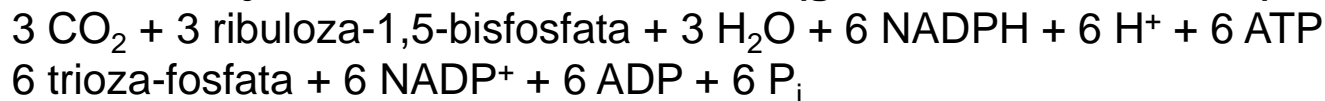
-karboksilna kis. se uz NADPH i ATP reducira u **gliceraldehid-3-fosfat**

3. Regeneracija

-akceptor CO_2 , tj. **RuBP**, se regenerira iz gliceraldehid-3-fosfata

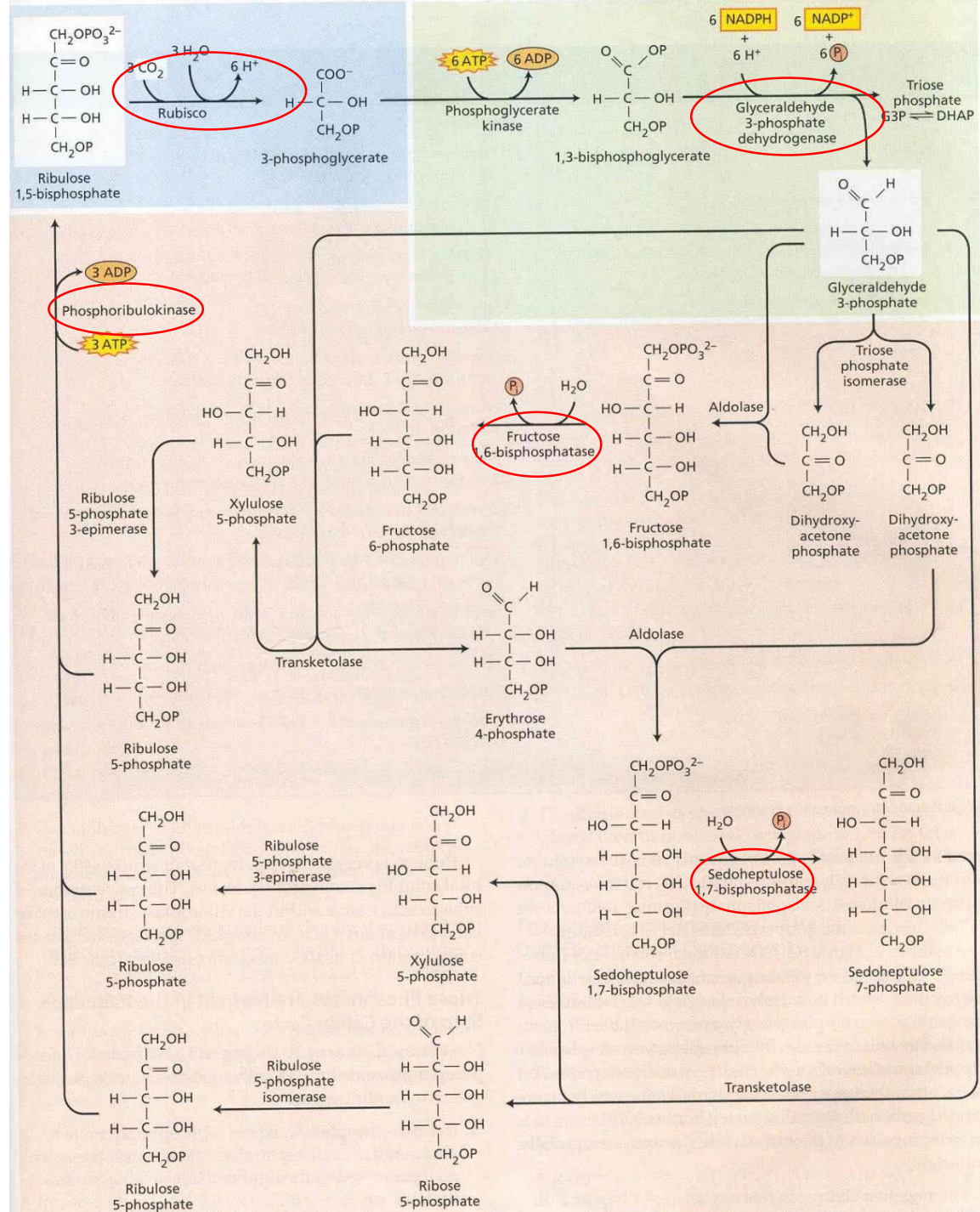
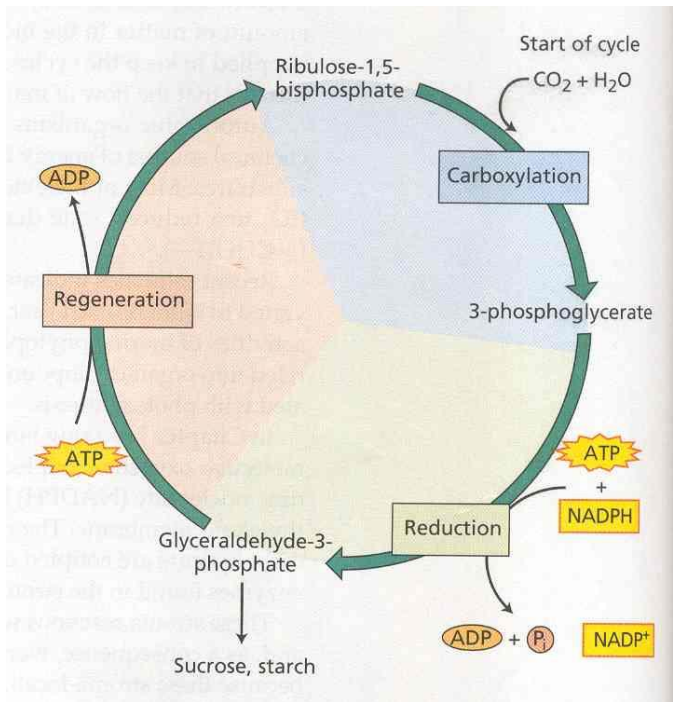

Neto-reakcija biosinteze trioza-fosfata (gliceraldehid-3-fosfata) u Calvinovom ciklusu:

Taiz, L., Zeiger, E. (2002).
Plant Physiology.

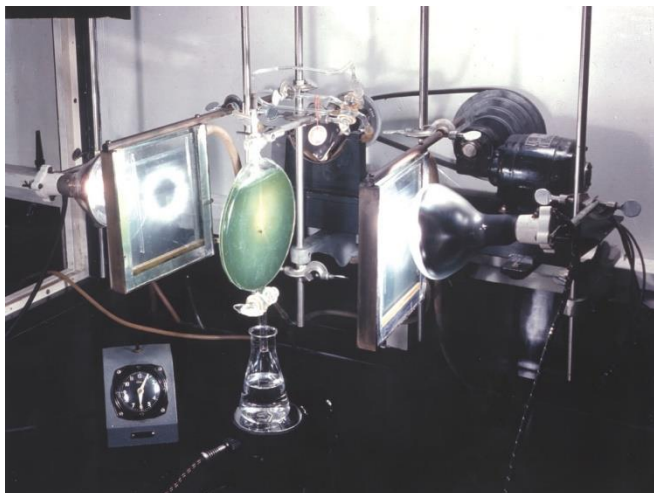

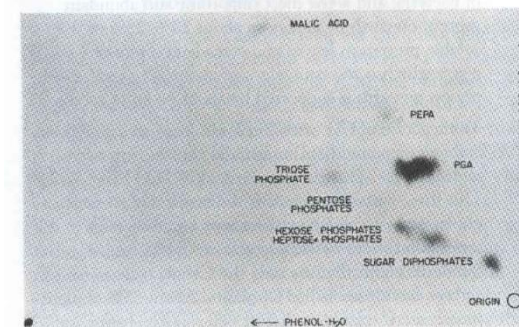
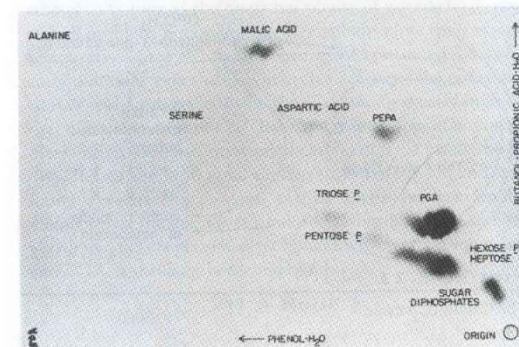
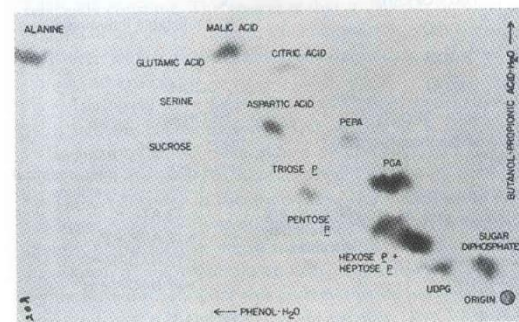
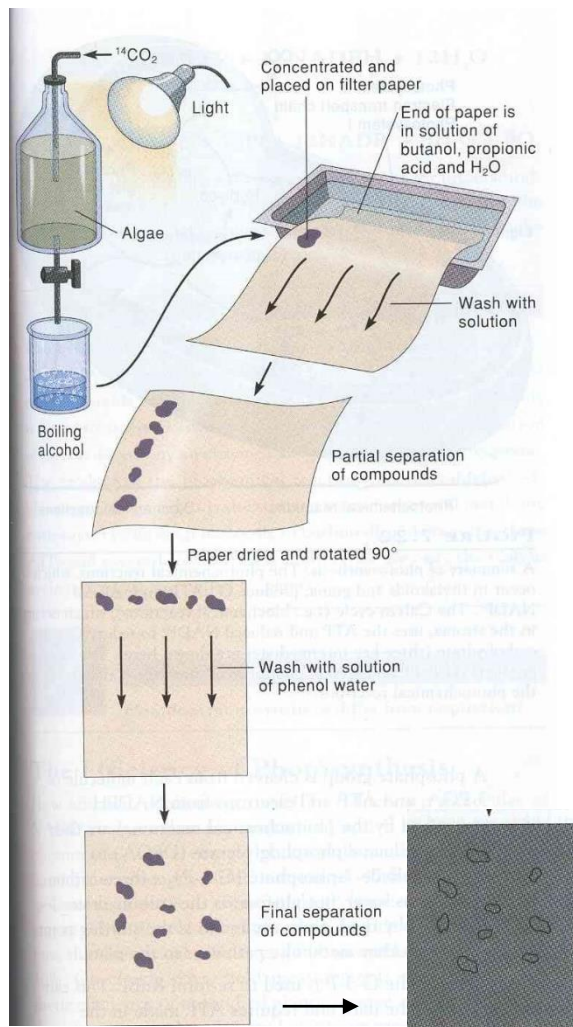
Taiz, L., Zeiger, E. (2002). Plant Physiology.

Melvin Calvin i sur. 1950. g. (Nobelova nagrada 1961. g.)

Chlorella
Scenedesmus

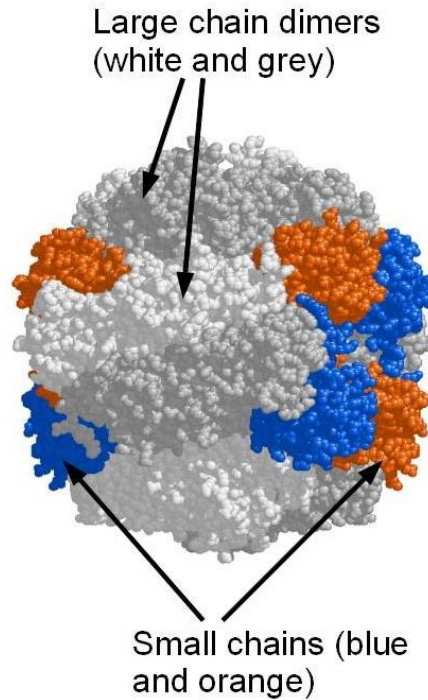

Rubisco

~40% ukupnih topljivih proteina u listovima

$M_r = 560$ kDa

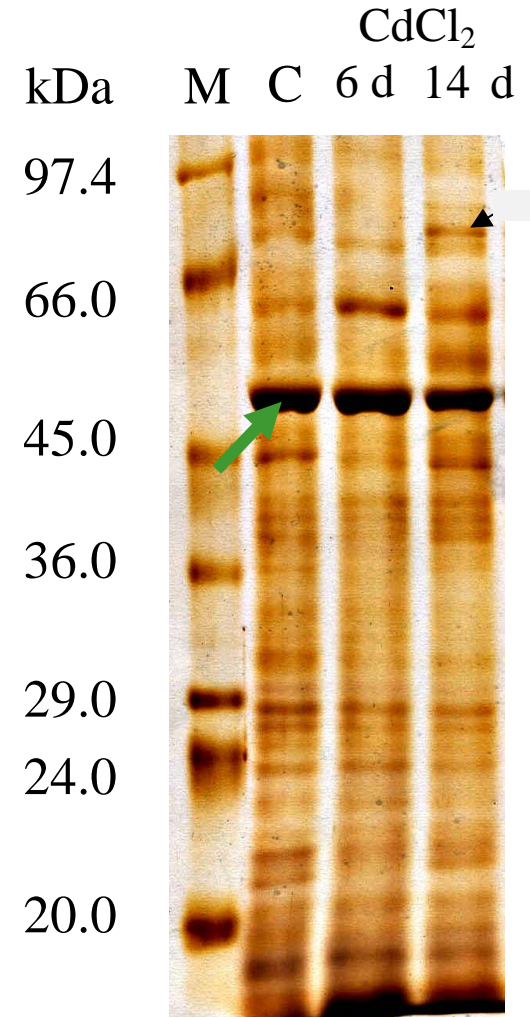
-8 velikih katalitičkih podjedinica (55 kDa) – 4 dimera
-8 malih podjed. (14 kDa) – 4 dimera

-gen za malu podjedinicu (*rbcS*) - u jezgri
-produkt je polipeptid sintetiziran na ribosomima citosola

-gen za veliku podjedinicu (*rbcL*) – u kloroplastu
-sastavljanje Rubisco – u kloroplastu

SDS-PAGE

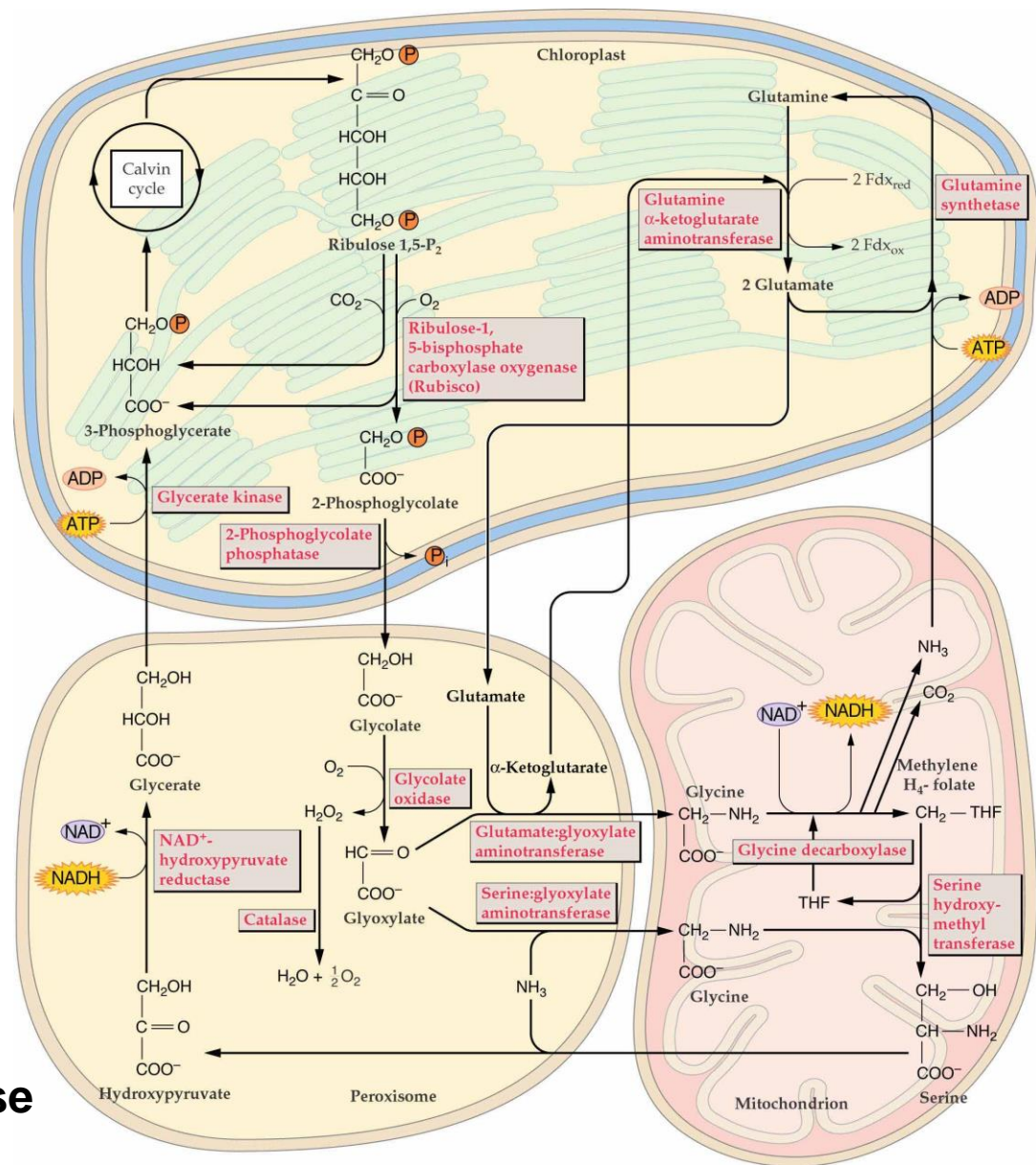
C₂-oksidativni fotosintetski ciklus ugljika (fotorespiracija)

-odvija se u kloroplastu, peroksisomu i mitohondriju

-"spašava" 75% ugljikovih atoma koji bi bili izgubljeni zbog oksigenazne reakcije Rubisco (2-fosfoglikolat se ne može koristiti u Calvinovom ciklusu)

U ciklusu fotorespiracije dvije molekule 2-fosfoglikolata se pretvaraju u jednu molekulu 3-fosfoglicerata, oslobađa se jedna molekula CO₂.

Buchanan, B., Grissem, W., Jones, R. L. (2002). Biochemistry and Molecular Biology of Plants.

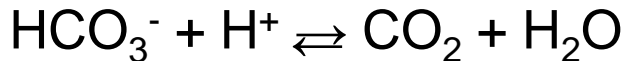
CRPKE ZA CO₂

-vodene biljke, jednostanične alge, cijanobakterije

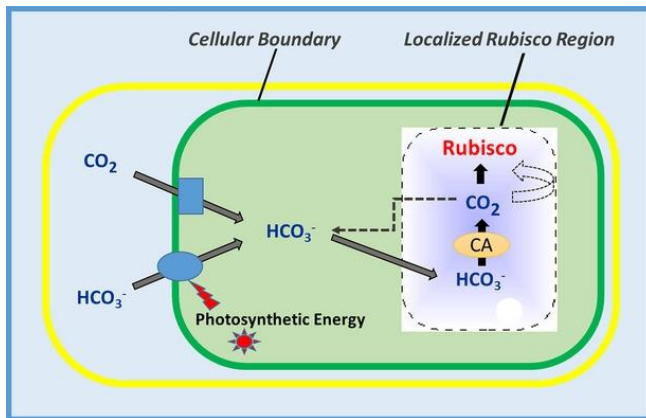
→ provode fotosintezu C₃ mehanizmom

-alge, cijanobakterije - niska stopa fotorespiracije, imaju **aktivni** mehanizam za primanje CO₂ i HCO₃⁻ koji koristi energiju ATP-a

-oslobađanje CO₂ djelovanjem karboanhidraze

→ povećanje koncentracije CO₂ u blizini enzima Rubisco

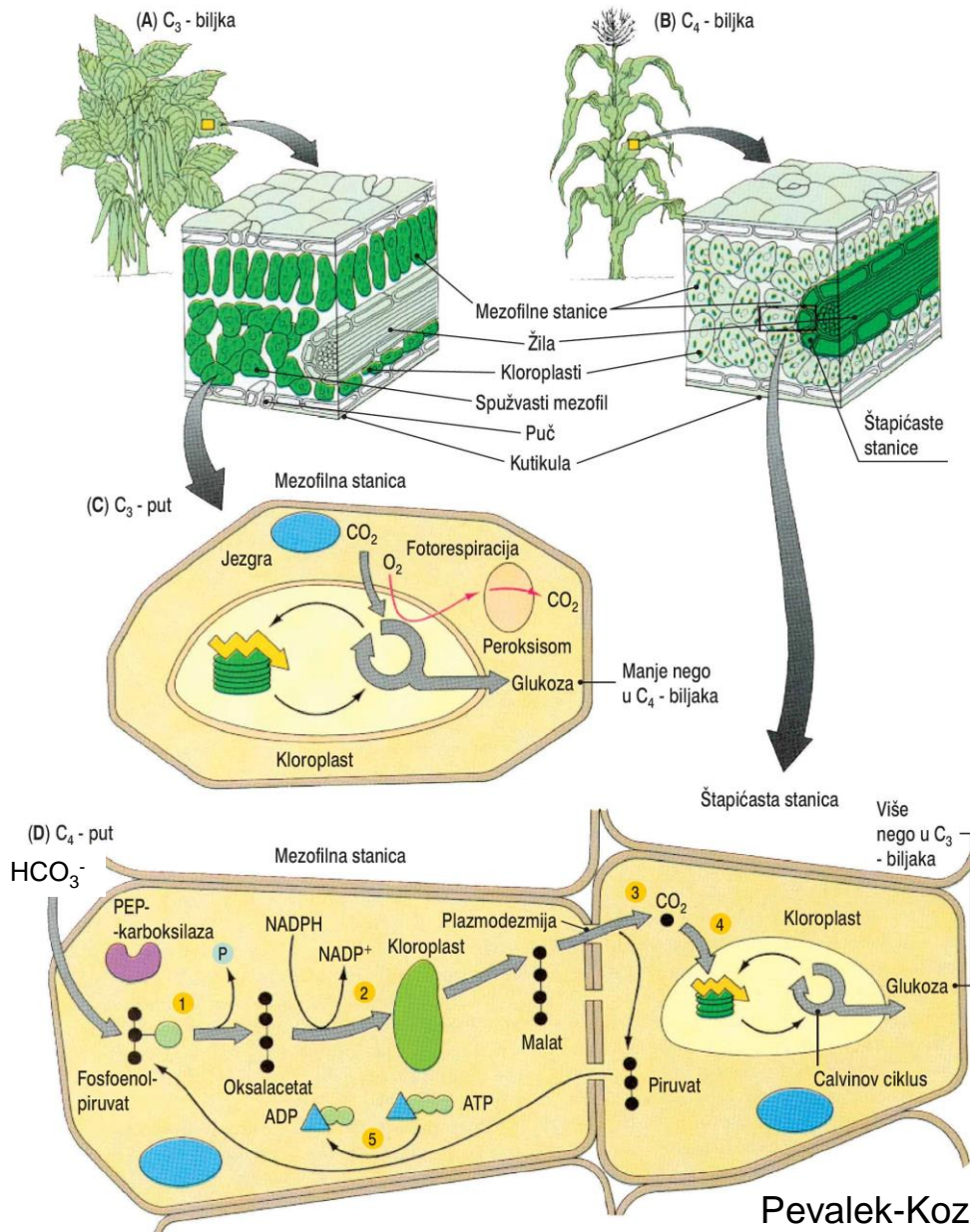

-aktivno primanje CO₂ i HCO₃⁻ u stanicu
-oslobađanje CO₂ uz karboanhidrazu (CA)

Wang Y, Stessman DJ, Spalding MH (2015). The CO₂ concentrating mechanism and photosynthetic carbon assimilation in limiting CO₂: how *Chlamydomonas* works against the gradient. *The Plant Journal* 82(3), 429-448.

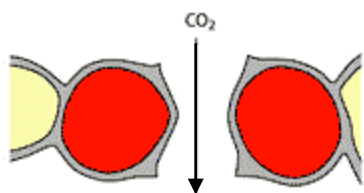

C₄ FOTOSINTEZA

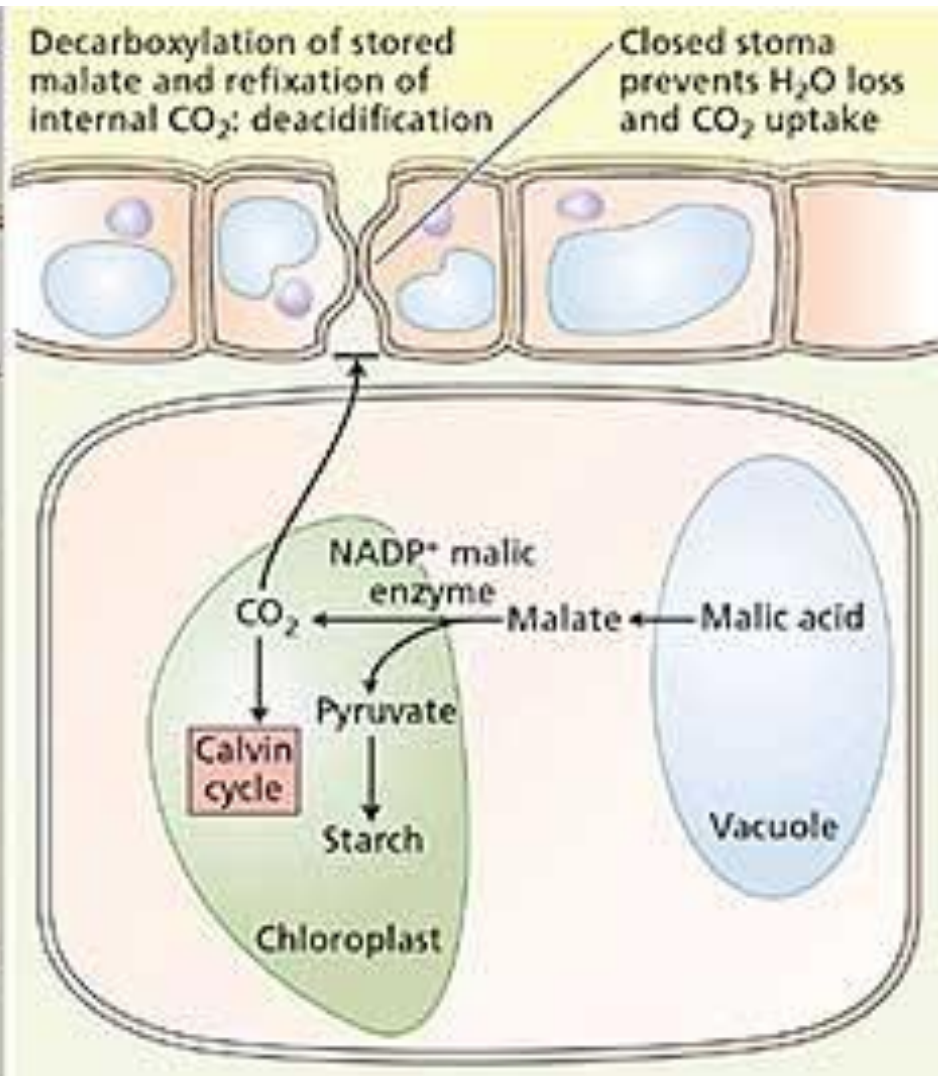
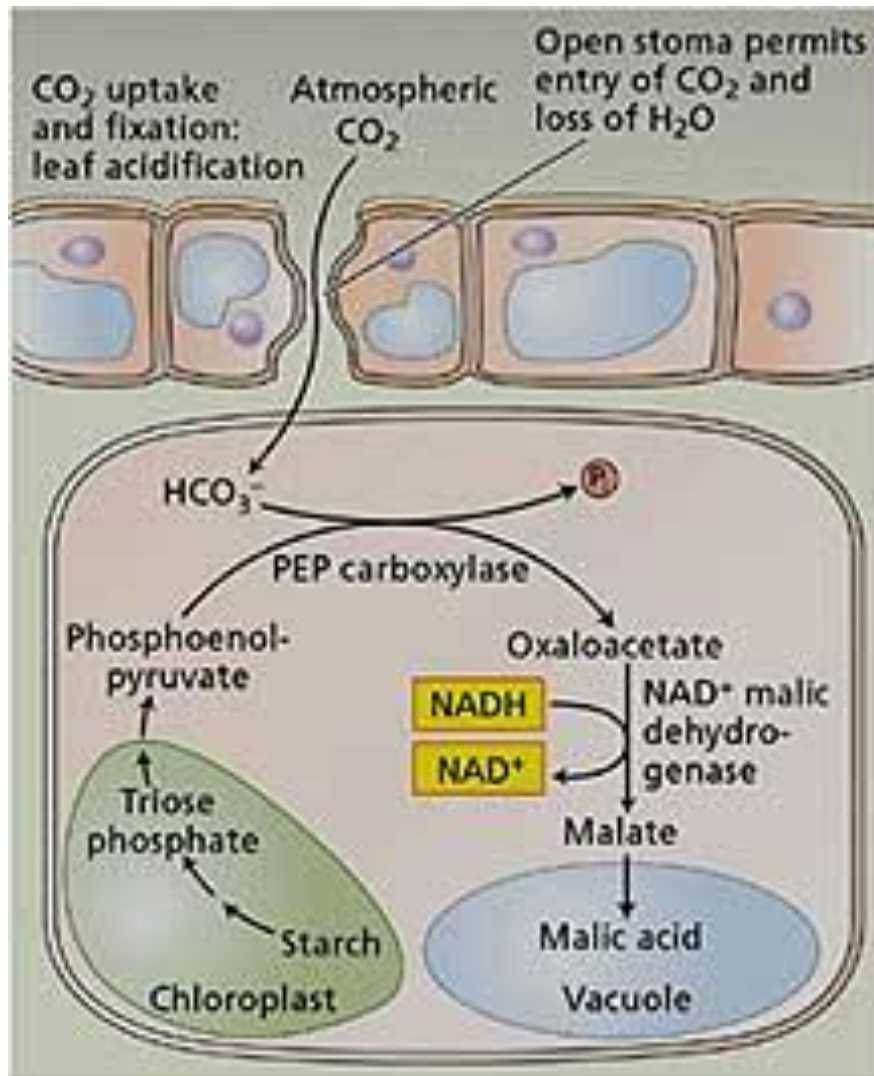
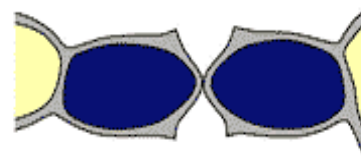

CAM-fotosinteza

noć

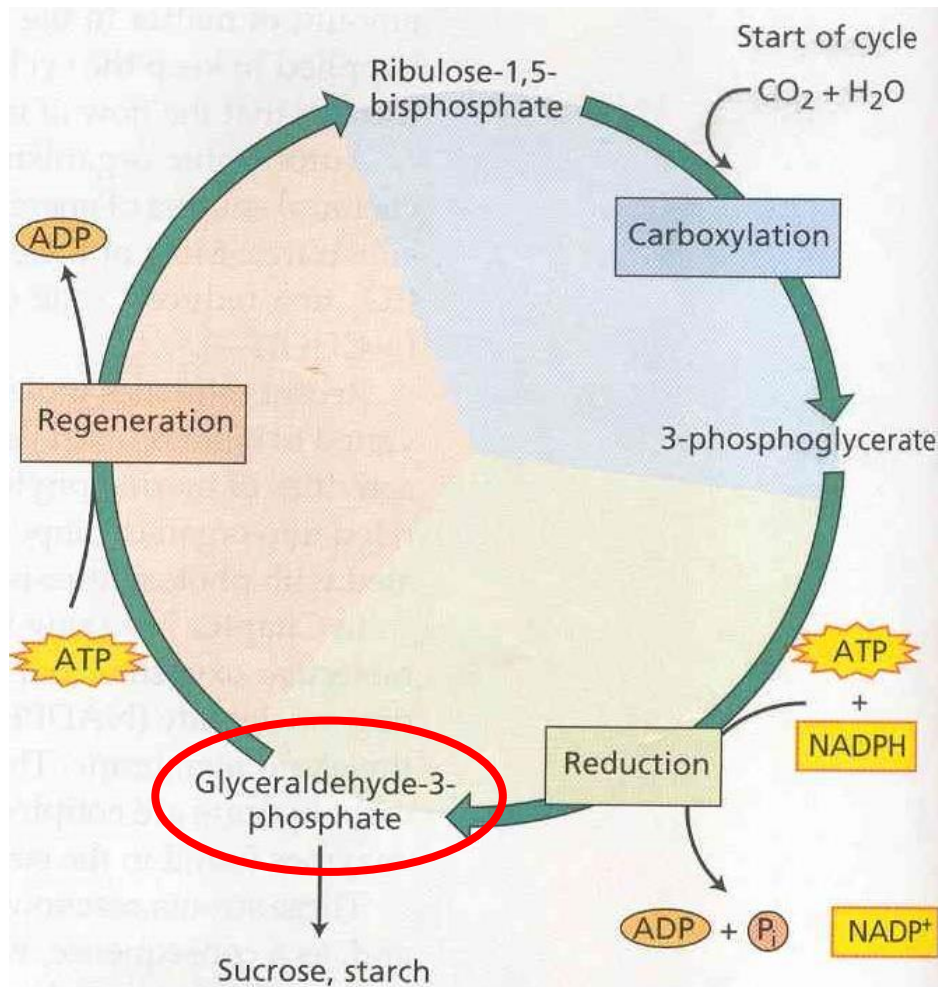

dan

BIOSINTEZA ŠKROBA I SAHAROZE

-saharoza i škrob – sintetiziraju se iz trioza-fosfata koji nastaju u Calvinovu ciklusu

Saharoza

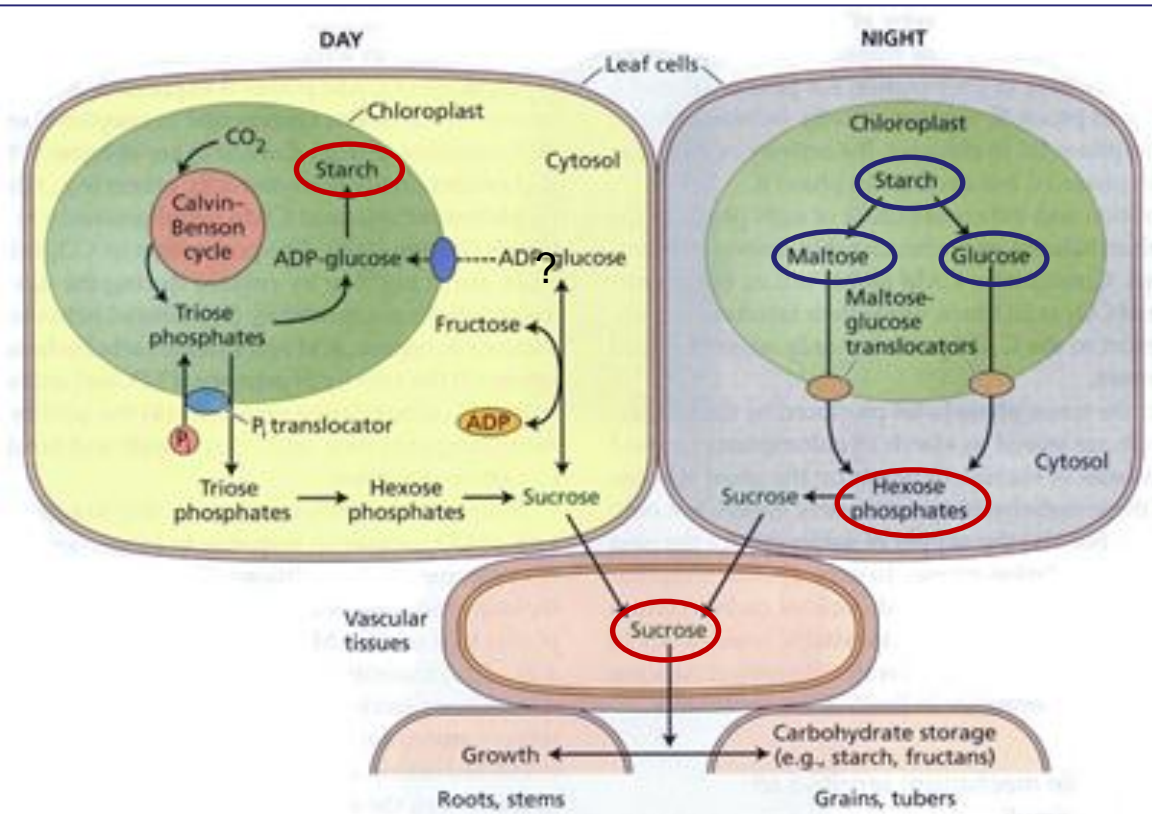
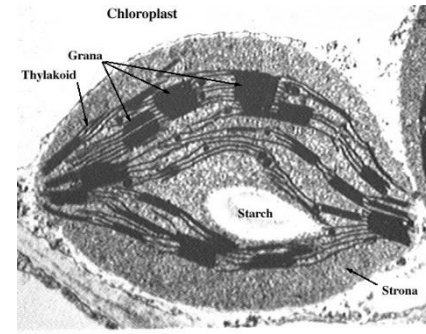
- izvor energije za stanične procese
- početna molekula za biosintezu staničnih strukturnih elemenata (npr. celuloze) i metabolita za stanične procese
- prijenos na velike udaljenosti
- ponekad spremišna tvar (u vakuolama spremišnih stanica manjeg broja biljaka, npr. šećerna repa, šećerna trska, mrkva)
- signalna uloga

Škrob

- spremišna tvar (kloroplasti, amiloplasti)

Biosinteza i raspodjela konačnih produkata fotosinteze (škroba i saharoze) tijekom dana i noći

Tijekom dana:

- biosinteza škroba u kloroplastu
- biosinteza saharoze u citosolu

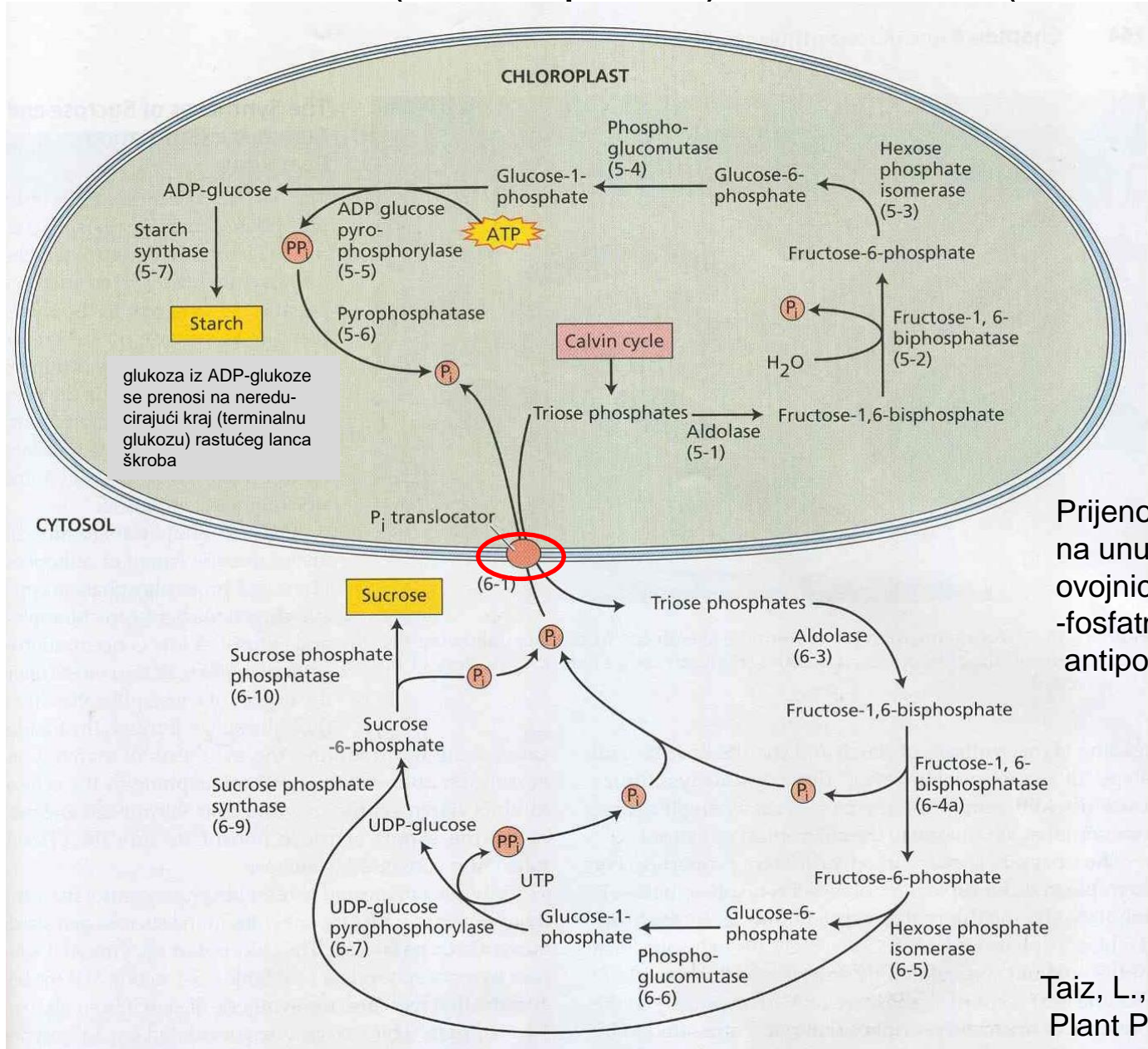
(iz trioza-fosfata)

Tijekom noći:

- razgradnja škroba u kloroplastu do maltoze i glukoze
- biosinteza saharoze u citosolu (iz hek-soza-fosfata)

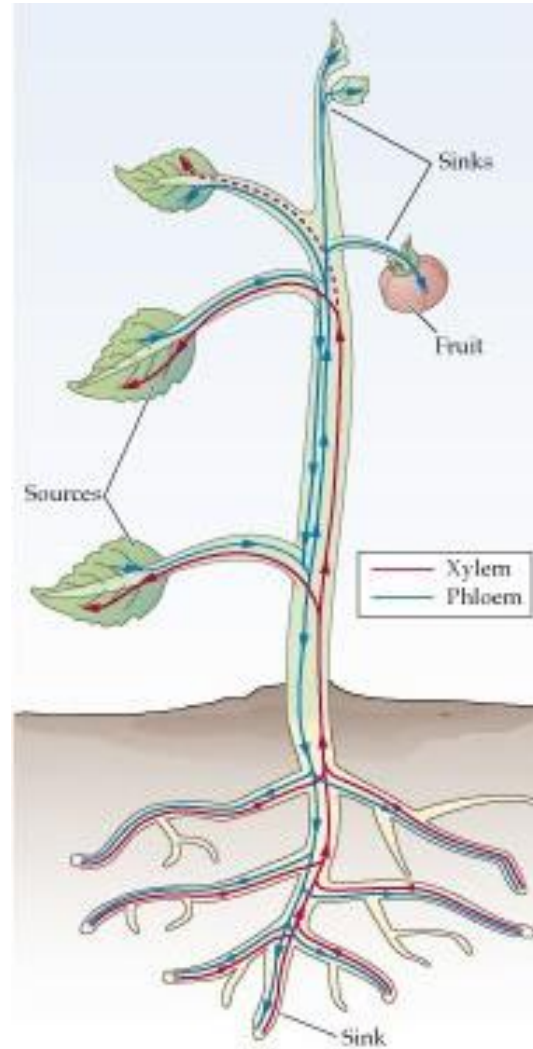
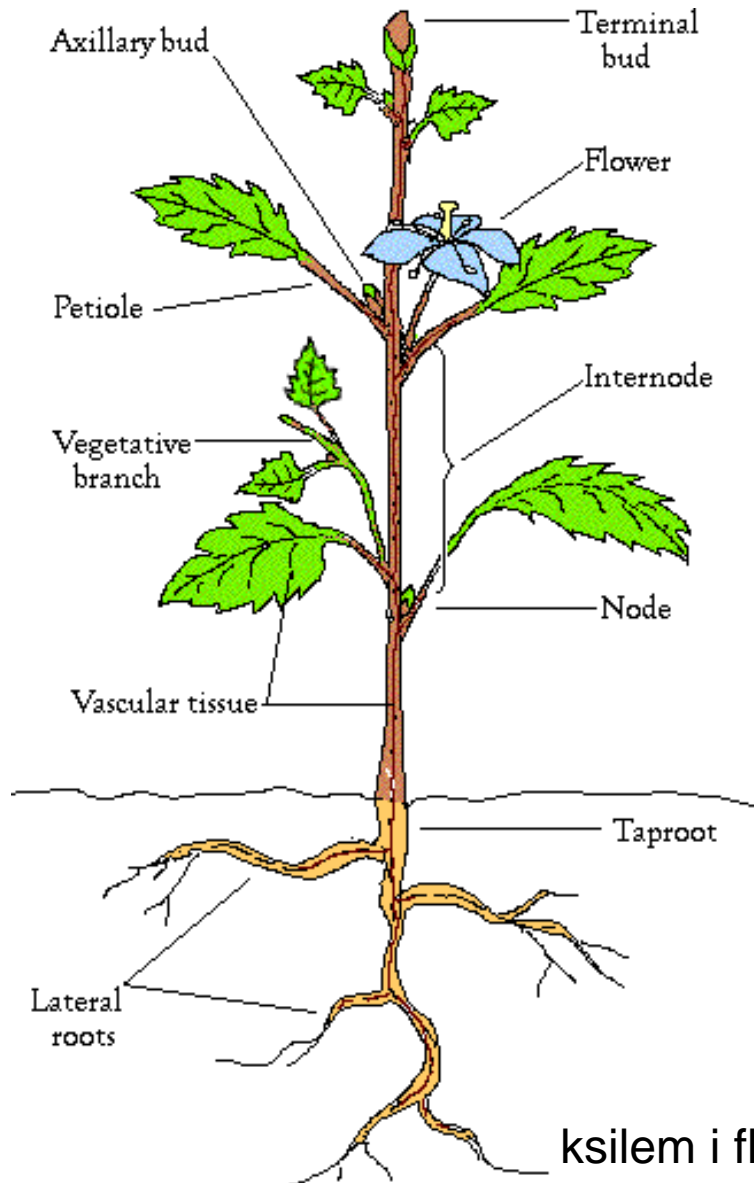
Biosinteza škroba (u kloroplastu) i saharoze (u citosolu)

Prijenosnik trioza-fosfata – na unutrašnjoj membrani ovojnice kloroplasta -fosfatni/trioza fosfatni antiporter

Taiz, L., Zeiger, E. (2002). Plant Physiology.

PRIJENOS ASIMILATA U BILJCI

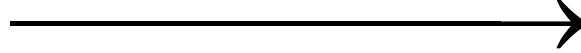

Buchanan, B., Gruissem, W., Jones, R. L. (2002). Biochemistry and Molecular Biology of Plants.

ksilem i floem – razlike u strukturi i funkciji

SMJER FLOEMSKOG PRIJENOSA

“IZVOR”

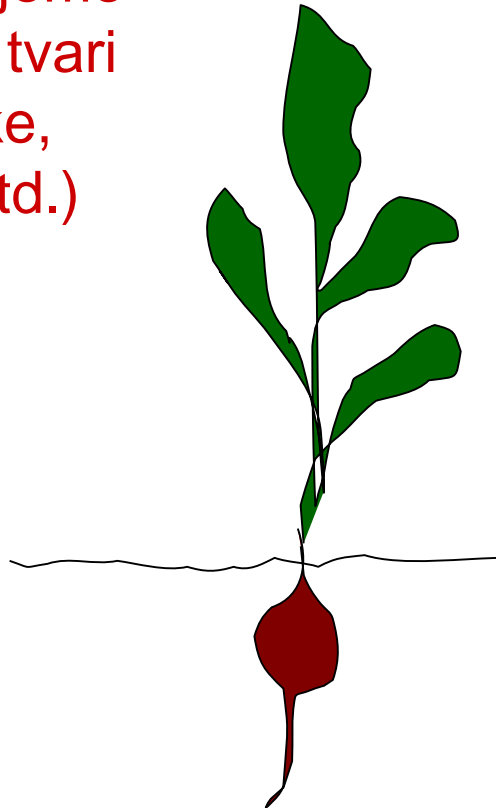
“IZLJEV”

područje snabdijevanja

područje metabolizma
i/ili skladištenja

- fotosintetizirajući listovi
- spremišni organi u vrijeme mobilizacije pričuvnih tvari (stabla, korijenje, supke, endosperm, gomolji, itd.)

- svi biljni dijelovi koji rastu (vršni meristemi, kambij), spremišni organi u vrijeme punjenja (korijen, gomolj, stabljika), plodovi u razvoju, sjemenke

Izvor?

Izljev?

TVARI KOJE SE PRENOSE FLOEMOM

-saharoza (0,3-0,9 M)

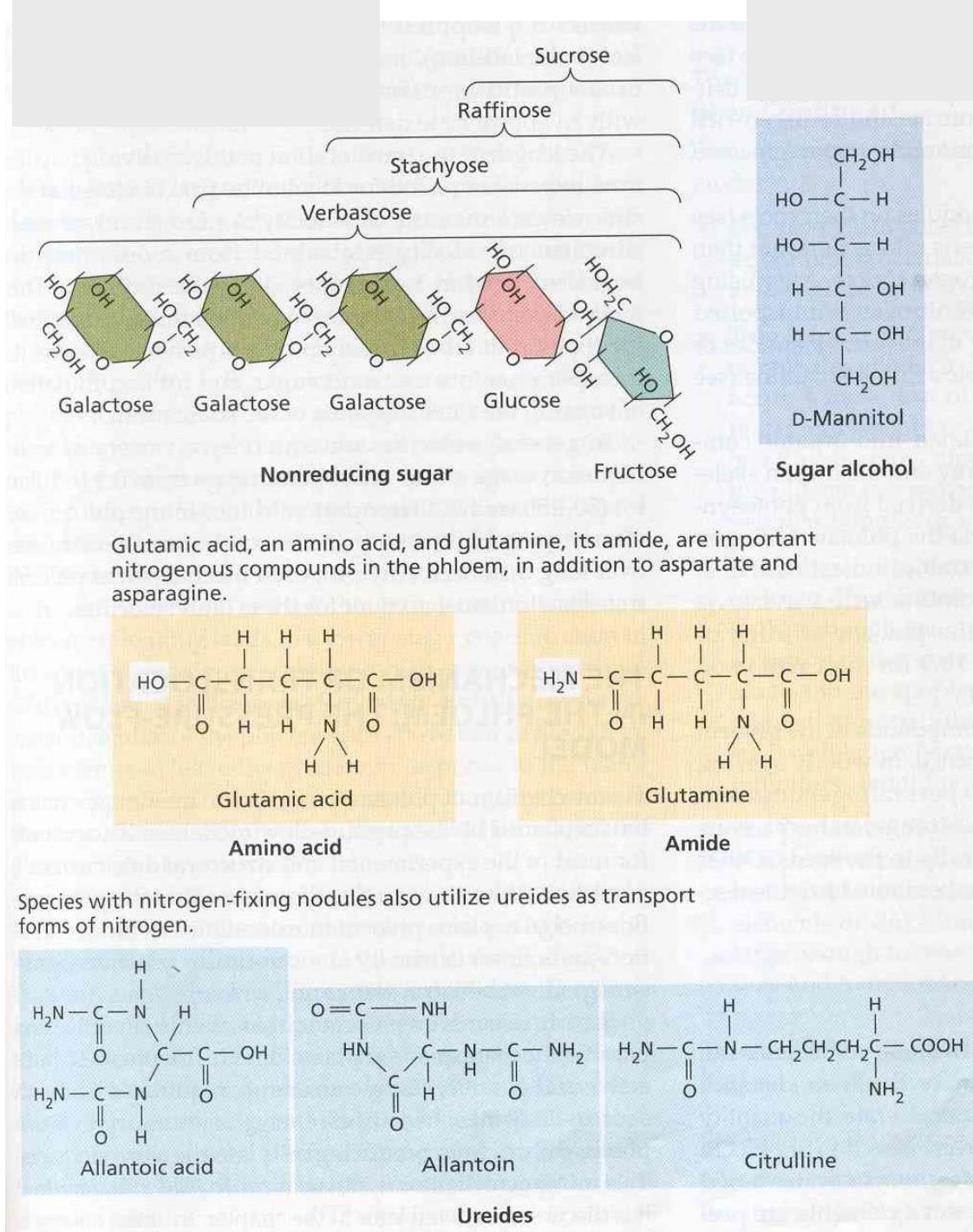
-aminokiseline

-proteini (P-protein, proteinske kinaze, tioredoksin, i inhibitori proteaza)

-hormoni

-neki anorganski ioni (K^+ , Mg^{2+} , PO_4^{3-} , Cl^-)

-slabije mobilni su NO_3^- , Ca^{2+} , SO_4^{2-} i Fe^{2+}

ISTRAŽIVANJA FLOEMSKOG PRIJENOSA I SASTAVA FLOEMSKOG SOKA

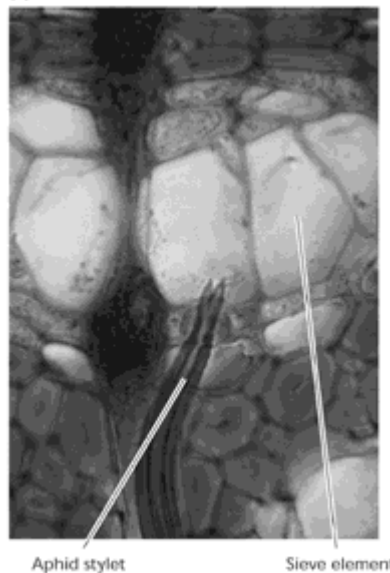
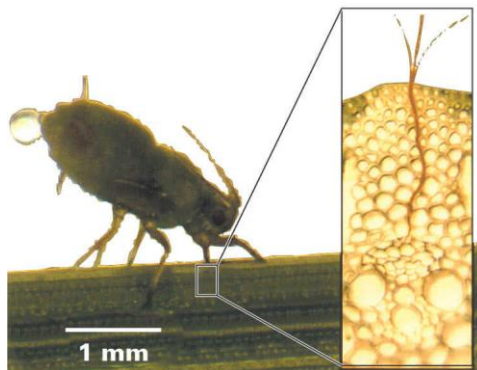
Istraživanje kretanja floemskog sadržaja po biljci:

-praćenje kretanja šećera obilježenog radioaktivnim ugljikom

Prikupljanje floemskog sadržaja u svrhu analize sastava

-pomoću rilca biljnih uši

(A)

Buchanan, B., Gruissem, W., Jones, R. L. (2002). Biochemistry and Molecular Biology of Plants.

MODEL TLAČNE STRUJE

Ernst Münch 1930. god. – strujanje otopine u sitastim elementima se ostvaruje uslijed gradijenta tlaka ($\Delta\Psi_p$) između izvora i izljeva

-kritosjemenjače

$$\Psi = \Psi_{\pi} + \Psi_p$$

razlika tlaka između izvora i izljeva: 0,12-0,46 MPa

